

V. Habilitació gramatical

1. Delimitació

1.1. Definició

Considerem *habilitació gramatical* la formació de mots nous per canvi de categoria lèxica, sense addició d'afixos, a partir de la lexicalització de formes flexionades, que actuen com a base. El nou mot, en els processos de flexió, incorpora els morfemes gramaticals de la nova categoria (si en té, és a dir, si és una categoria variable). Els morfemes flexius de la forma que ha fet de base queden fossilitzats com a part del radical del nou mot.

Al capítol anterior [veg. cap. *Conversió*] ja hem avançat la descripció d'*habilitació gramatical* en el cas de formes verbals que s'usen com bases per a la formació a substantius d'acció i efecte:

$$[1] \quad [x]_{\text{CL1} \cdot \text{FLEXIÓ1}} \rightarrow [x \text{ FLEX}]_{\text{CL2} \cdot \text{FLEXIÓ2}}$$

[x]: arrel; CL: classe lèxica; FLEXIÓ1: morfemes propis de la CL1 que s'han adjuntat a la base
[x]; FLEX: fossilització dels morfemes de FLEXIÓ1, ara immotivats; FLEXIÓ2: morfemes propis de la CL2

És així com tenim:

- [2] *La sortida ha sigut bona*
El poder que té la màfia és il·limitat
El romanent de l'any passat va ser més alt que el d'enguany

Que es poden explicar d'aquesta manera:

- [3] $[[sOrt]_V]_{\text{PART PASS} + F} (= \textit{sortida}) \rightarrow [sortida]_N$
 $[[pòd]_V]_{\text{INF}} (= \textit{poder}) \rightarrow [poder]_N$
 $[[sop]_V]_{\text{INF}} (= \textit{sopar}) \rightarrow [sopar]_N$
 $[[roman]_V]_{\text{PART PRES}} (= \textit{romanent}) \rightarrow [romanent]_N$
 $[[cObr]_V]_{\text{PART PASS}} (= \textit{cobert}) \rightarrow [cobert]_N$
 $[[gel]_V]_{\text{PART PASS}} (= \textit{gelat}) \rightarrow [gelad]_{\text{Adj}} \rightarrow [gelad]_N$

La lexicalització de peces lèxiques flexionades permet explicar per què aquestes peces lèxiques no canvien la informació morfològica o, en tot cas, per què només ho fan mínimament (tots els exemples de la llista anterior poden pluralitzar: *les sortides*, *els poders*, *els romanents*). Aquests mots tenen com a arrel un mot flexionat, amb els antics morfemes de conjugació soldats a l'antic lexema (en el nostre cas, /sOr'tida/, /pO'der/, /roma'nent/) (per això tenim un plural com *poders*, amb un morfema de plural -s afegit al radical [*poder*]). Mascaró (1986: 22) afirma que els infinitius habilitats participen dels trets morfològics del nom (plural, per exemple), a diferència del comportament d'infinitius que actuen només com a verbs.

També ens podríem plantejar si no ens trobem davant unes formes verbals distintes de l'infinitiu o del participi, per bé que coincidents en la forma; és a dir, uns ítems més de tota la conjugació verbal. Per exemple, Ferrater (1981: 20) explica que *llegada* de la frase *la llegada de mi hijo* (l'exemple en espanyol és d'aquest autor) és un "substantiu verbal", i afirma: "El fet que no se'l compti entre les formes del verb *llego* no és pas cap imperatiu de la llei natural, sinó una decisió de certs gramàtics, perfectament discutible i rectificable." Tot seguit, però, Ferrater dóna raons per a no considerar aquest mot una forma verbal, com ara una de sintàctica: l'aparició de la preposició *de* (*la llegada de mi hijo* vs. *una vez llegado mi hijo*; la segona frase no té *de*, exactament com *al llegar mi hijo*).

Diguem, finalment, que en català hi ha força casos d'habilitacions gramaticals més enllà dels substantius d'acció i efecte. Potser l'exemple més vistent és el dels noms de músics, que poden dir-se amb el nom de l'instrument musical habilitat: *bateria* (subst. fem.) 'instrument' > *bateria* (subst. inv.) 'el qui toca la bateria'; *guitarra* (subst. fem.) > *guitarra* (subst. inv.) 'el qui toca la guitarra' (*El guitarra del grup va ser deixeble de Brian May*). Els adverbis temporals emprats com a substantius (*l'ahir* 'temps passat', *l'avui* 'temps present', *el demà* 'temps futur'), els adjectius emprats com a adverbis (*parlar fort*, *parlar fluix*) i les preposicions usades com a substantius (*els pros* i *els contres*) també podrien considerar-se habilitacions gramaticals.¹ Val a dir, però, que no sempre és fàcil determinar si hi ha una habilitació gramatical o si es tracta d'un altre recurs. En casos de noms referits a menjars, com *gelat* o *amanida* (també *amanit*), podem pensar que els adjectius (en realitat participis de passat) *gelat -ada* i *amanit -ida* s'han habilitat gramaticalment com a substantius. Però el substantiu *gelat* també es podria explicar d'una altra manera, com ara la conversió: si passem de *camí* a *caminar* per afegiment de morfemes verbals, també podem passar de *gelat* adjectiu a *gelat* substantiu per simple afegiment de morfemes substantius, que en aquest cas coincideixen amb els morfemes adjectius. Per tant, caldria enriquir la definició d'*habilitació gramatical* amb altres elements, com ara la recurrència.²

¹ Mestres [*et al.*] (1995: 307) anomenen aquests substantius *metonímics*, i Cabré i Castellví & Rigau (1986: 38) parlen de *conversió sintàctica*.

² Hi ha més reflexions a l'entorn d'aquest recurs gramatical a Bastardas (2000); es plantegen els mateixos interrogants Cabré i Castellví & Rigau (1986: 127-128).

1.2. L'habilitació gramatical en el camp dels substantius d'acció i efecte

1.2.1. Tipus

Les *formes impersonals* o *infinites* del verb —dits també *verboides* per Sanchis Guarnier (1950)— (infinitiu, gerundi, participi de passat) poden utilitzar-se com a substantius d'acció i efecte mitjançant l'habilitació gramatical:

“Hi ha, esdevinguts noms, un bon nombre d'infinitius (Ex.: *El dinar és a taula*), molts participis de passat en llur forma masculina o femenina (Ex.: *Ha estat una descoberta meravellosa. És un fet deplorable*), algun gerundi (Ex.: *Els considerants de la sentència*).” (FABRA 1956: 129)

Cabrè i Castellví & Rigau (1986: 126-127) anomenen aquest procés *lexicalització*, per tal com, de fet, l'habilitació gramatical es pot considerar com a tal:

“La lexicalització d'una forma gramatical consisteix en la fixació d'una de les formes flexives d'un lexema com a nou lexema, adquirint una categoria gramatical pròpia. [*el*] *saber*, [*el*] *caient*[.]” (CABRÉ I CASTELLVÍ 1992b: 176)

En català hi ha dos tipus d'habilitacions de temps verbals per a crear substantius d'acció i efecte:

- a) L'habilitació de l'infinitiu (parcialment).
- b) L'habilitació del participi de passat.

Secundàriament, trobem alguns casos del participi de present.

1.2.2. Motius semanticogramaticals

El motiu pel qual els verboides poden habilitar-se com a substantius d'acció i efecte es troba en els seus trets semanticogramaticals. Els verboides, pel fet de no tenir assignat el temps i la persona, són representacions atemporals i apersonals; designen, per tant, accions sense fer referència a una localització temporal i espacial. Segons Molho, els verboides (en *mode quasi nominal*, segons la seva terminologia) són, al costat del mode subjuntiu,

“Representaciones aún más abstractas [que el indicativo], inconmensurables y, por lo mismo, más distantes de toda experiencia perceptible, siendo la más abstracta de todas la que excluye del tiempo toda referencia a la persona.” (MOLHO 1975: 11)³

³ Per a més dades sobre la natura dels verboides en català, vegeu Pérez Saldanya (2002).

Per això aquestes formes verbals s'utilitzen en funcions no verbals: adverbial en el cas del gerundi (*fer una cosa xerrant*), adjectiu en el cas del participi de passat (*un llibre obert*), adjectivopersonal en el cas del participi de present (*el ponent* 'el qui fa una ponència', *el cantant* 'el qui canta', *el president* 'el qui dirigeix') i substantivooracional en l'infinitiu (*fumar és dolent*).⁴ Per tant, el participi de passat o l'infinitiu arriben a funcionar, dins l'oració, com a expressadors d'una acció d'una manera no verbal, sinó d'una manera nominal:

“El caràcter no personal del verb determina que perdin fàcilment el significat de procés i puguin assolir funcions nominals i adjectivals.” (PÉREZ SALDANYA, SIFRE & TODOLÍ 2004: 246)

- [4] a EXPRESSIÓ PURAMENT VERBAL
- Els pescadors canten havaneres*
Porten l'aigua de les muntanyes
L'avi camina lent
- b EXPRESSIÓ DESPROVEÏDA D'ATRIBUTS GRAMATICALS VERBALS
- La cantada d'havaneres*
La portada de l'aigua des de les muntanyes
El caminar lent de l'avi

L'habilitació de formes verbals impersonals és un fenomen que es dona en altres llengües (el participi de passat en llengües romàniques [fr. *fondue*, cat. *fosa*, esp. *fundido* 'acció de fondre'], el gerundi en anglès [*mapping* 'acció de mapar', *booking* 'acció d'escriure en un llibre una reserva'],⁵ l'infinitiu [*els deures* 'allò que és degut de fer', *Anem a fer un beure* 'anem a prendre alguna cosa'], etc.), en un procés que, des del punt de vista històric, segurament s'ha donat de forma gradual (SOLÀ 1970; QUIRK [et al.] 1972: 132-135). També trobem aquest recurs en llatí i en grec:

“Es frecuente el uso del participio latino equivalente a un sustantivo verbal o a una oración substantiva: **Angebat virum Sicilia amissa**, *la pèrdua de Sicília atormentaba a aquell home*.” (VALENTÍ FIOLE 1945: 126)

“En part per influència del grec (que en feia un gran ús pel fet de posseir l'article), el llatí substantivava fàcilment l'infinitiu, però el fenomen no era un camp obert, sinó més aviat restringit, i potser era sentit com a vulgar [...] (*meum intellegere ... nulla pecunia uendo*, Petroni) [...]. Alguns casos en obres filosòfiques (influència grega: *istuc nihil dolere, istam nescio quam indolentiam*, grec $\alpha\pi\alpha\theta\epsilon\iota\alpha$, Cic. [...]). [...] A partir del baix llatí es consumà la tendència a prendre

⁴ Molho (1975: 727) explica que, com que l'infinitiu és la forma verbal impersonal més acostada al substantiu (el participi de passat s'acosta a l'adjectiu i el gerundi s'acosta a l'adverbi), és usual trobar-se —si més no en espanyol— molts casos d'infinitiu habilitat com a substantiu.

⁵ Val a dir que el gerundi en anglès té uns atributs que van més enllà del gerundi romànic; ocupa en part l'espai del participi de present.

«sentit concret» un infinitiu substantivat (*bibere* = la beguda; *vivere* = la subsistència, it. *i viveri*, fr. *les vivres*, cast. *los víveres*, cat. *els queviures*).” (SOLÀ 1970: 291-292)⁶

2. Habilitació de l'infinitiu

2.1. Aproximació

En català trobem alguns substantius d'acció i efecte masculins que provenen d'infinitius:

[5]	<i>deure</i> ‘obligació’	<i>És el teu deure defensar-lo</i> ⁷
	<i>haver</i> ‘bé, el fet d’haver una cosa’	<i>Els havers de la família</i>
	<i>poder</i> ‘força’	<i>El poder de Déu</i>
	<i>riure</i> ‘rialla’	<i>Té un riure que s’encomana</i>
	<i>saber</i> ‘saviesa’	<i>El saber és un bé preuat</i>
	<i>somriure</i> ‘somrís’	<i>Sempre té un somriure per a tothom</i>
	<i>viure</i> ‘vida’	<i>La incertesa, avui tant com ahir, forma part del viure</i> (Salvador Cardús, <i>Avui</i> , 16-2-2001)
	<i>voler</i> ‘voluntat’	<i>El voler i el pensament em porten cap a França</i> (<i>Hamlet</i> [film], de Kenneth Brannagh, trad. cat.)
	<i>fer</i> ‘fet’	<i>És un continu fer i desfer</i> (GDLC)
	<i>dir</i> ‘el que es diu’	<i>No facis cas del dir de la gent</i>
	<i>pesar</i> ‘dol’	<i>Us notifico el meu pesar</i>
	<i>dormir</i> ‘dormida’	<i>Tenia un dormir fort</i> ⁸
	<i>glatir</i> ‘el fet de glatir’	<i>El glatir d’un poble</i>
	<i>patir</i> ‘patiment’	<i>I quin patir, Mare de Déu Senyor!</i>
	<i>sentir</i> ‘sentiment’	<i>El sentir general del poble</i>

⁶ Sembla que els derivats per sufixació, que expressen substantivament l'acció, tenien un paper gramatical en llatí semblant al d'una forma impersonal: “-Ción es el resultado culto del lat[in] -TIONE que formaba nombres para expresar la acción del verbo o su efecto; ABOLITIONEM, AEDIFICATIONEM, BENEDICTIONEM. Tenía un carácter, al menos en la primera época, muy cercano al del verbo, una casi equivalencia con el infinitivo. Así, en Plauto, ACERBA AMATIO EST se diferencia apenas de ACERBUM AMARE EST. Pero ya en latín, como después en español, hubo también derivados con sentido concreto y no abstracto.” (MONGE 1977: 146). Igualment, la gènesi en llatí de terminacions nominalitzadores va lligada a les formes impersonals del verb (en concret, el participi de passat i el supí): “Los abstractos de acción los creó el latín de los verbos sobre las formas del supino o participio pasado en -tum o -sum, *actio* de *actum*, *missio* de *missum*, en competencia de -ntia del participio de presente, *indulgentia* de *indulgens -ntis* [...]” (DÍAZ DE DIEGO 1970: 19).

⁷ El verb *deure* té dos usos com a auxiliar en perífrasis verbals. El primer és el valor de probabilitat (*Es deu pensar que és molt fàcil de fer* ‘potser es pensa que...’, *Deu ser ell* ‘potser és ell’). El segon, avui només corrent en valencià (per bé que antigament sembla que era usual arreu) és el de l'obligació amb un cert valor moral (*Deus dir la veritat* ‘has de dir la veritat’, *Els xiquets deuen creure els pares* ‘han de creure’). Quan es diu *El teu deure és...* ‘la teva obligació és...’, aquest *deure* fa referència al segon sentit.

⁸ El DLC3 entra *dormir* com a substantiu, distint del verb *dormir*. Hi posa aquest exemple, però també aquest altre: *El dormir fa tant com el menjar*. Al nostre entendre, aquest segon exemple és una habilitació sintàctica (vegeu infra), per tant no un substantiu d'acció i efecte pròpiament dit.

<i>soterrar</i> ‘enterrament’	<i>Ara recorde Ovidi [Montllor] en el soterrar d’Estellés (Enric Sòria, Avui, 26-6-2000)</i>
<i>lleure</i> ‘oci’	<i>L’educació en el lleure; Avui tinc més lleure ‘avui tinc més temps lliure’ (Camp de Tarragona)⁹</i>
<i>dinar</i>	<i>Vaig a fer el dinar; Quin dinar més bo!</i>
<i>sopar</i>	<i>El sopar era fred</i>
<i>berenar</i>	<i>El berenar de l’infant</i>
<i>esmorzar</i>	<i>L’esmorzar és l’àpat més important</i>
<i>menjar</i> ‘queviures’ i ‘menjada’	<i>Quin menjar més bo!</i>
<i>beure</i> ‘beguda, alcoholisme’	<i>El beure el matarà</i>
<i>beure</i> ‘beguda, refresc’	<i>Anem a fer un beure! (es diu sobretot a Lleida)</i>
<i>caler</i> ‘necessitat’	<i>No tenia pas caler de fer-ho, allò; però vaja, per amistat bé es pot fer (exemple del DCVB)</i>
<i>benviure, malviure (Li donarem un malviure [doc. oral, 14-6-2001]); bendir, maldir; benestar, malestar; benfer; benvoler¹⁰</i>	
en valencià, casos amb <i>que-</i> (REIG 1999): <i>quefer</i> ‘activitat que requereix atenció, que s’ha de fer’ (<i>Tenia molts quefers</i>), <i>queviure</i> ‘abastiment de menjar’ (<i>Ens hem de proveir de queviures</i>), <i>quecosir</i> ‘conjunt d’utensilis de costura’ (REIG 1999: 541) (<i>Porta’m el tabaquet de quecosir que vull veure si tinc cotó d’embastar</i>), <i>queveure</i> ‘cosa a veure, relació, lligam entre dues coses’ (REIG 1999: 549 [escriu <i>quevore</i>]) (<i>I això quin queveure té amb el que t’acabe de dir?</i>), <i>quedir</i> ‘cosa a dir, especialment cosa negativa que es pot dir d’algú’; ‘queixa, greuge a denunciar’ (REIG 1999: 541) (<i>El xicot eixe que va amb la teua filla té un quedir, ho saps?; No tinc cap quedir dels meus treballadors</i>), <i>quemenjar</i> ‘menjar’ (REIG 1999: 544) (<i>En la guerra no hi havia prou quemenjar per a tots</i>) ¹¹	

Aquests mots són substantius i no pas verbs perquè tenen un comportament morfològic (flexió, derivació) i sintàctic (presència d’articles) propi de substantius (CABRÉ I CASTELLVÍ & RIGAU 1986: 126):

- [6] *Un esmorzaret de no res*
Un esmorzaràs com d’aquí a allà
L’esmorzar és l’àpat més important
Li dec dos esmorzars

⁹ El verb *lleure* s’usa a les Illes amb el sentit de ‘vagar, venir bé’: *Ja us lleurà (de) fer això*.

¹⁰ Existeix també *ésser*, que s’usa sobretot en construccions com *ésser humà*, o en casos com *els éssers fantàstics de Tolkien*. No és un substantiu d’acció i efecte, i per això no el tenim en compte. En qualsevol cas, tot i que per a l’infinitiu la llengua estàndard prefereix *ser* (bal. *esser*), com a substantiu es prefereix *ésser* (SERVIJTE 1996: 57; RUAIX 1988: 119, n. 10; ALOMAR & MELIÀ 1999: 81).

¹¹ S’hi pot afegir *batiar* ‘bateig’; segons Coromines (DECLC, v. I: 726), “a l’Alguer i a Eivissa s’usa en lloc de *bateig* el substantivat *un batià(r)*”.

“Substantius com *dinar, sopar, menjar, saber*, etc. no amaguen el seu origen verbal, tot i que en la llengua, al costat de la funció d'infinitiu, es comporten com a autèntics substantius: tenen plural (*sopar/sopars*), demanen la presència d'especificadors nominals i admeten complements nominals (*el dinar, alguns sabers essencials...*) i, en canvi, rebutgen els verbals (**alguns sabers essencialment*).” (CUENCA 1996: 144)

Tots aquests casos els considerem fòssils d'un procés d'habilitació sintàctica avui desusat o molt inhibit (més avall ho tractem). A més, s'ha de dir que no tots es comporten exactament igual pel que fa a la morfosintaxi. A tall d'exemple, *sopar* és comptable i *dormir* no:

“En català, p. ex., diem: «qui paga el sopar?», «qui paga els sopars?», «qui paga el dormir», però no: «qui paga els dormirs?».” (SOLÀ 1970: 291, n. 2)

2.2. Procés d'obtenció

Tots aquests casos es consideren infinitius habilitats com a substantius:

“Un INFINITIU pot habilitar-se com a nom. Exemples: *l'esmorzar, el dinar, el berenar, el sopar; el menjar, el beure, el fumar; el sembrar, el segar, el batre; el deure, l'ésser; el parlar, el poder, el somriure, el voler; el dir i el fer; el saber no ocupa lloc, etc.*” (RUAIX 1987: 15)

Ara bé, en el català actual convé distingir com a mínim dos àmbits, formalment semblants —i que de fet estan relacionats—, però al capdavant dos àmbits diferents:

- a) Els substantius que tenen forma d'infinitiu —que són els de la llista reportada adés—, que es comporten morfològicament i sintàcticament com a substantius (tenen morfemes de plural, s'acompanyen d'adjectius, etc.).
- b) Els infinitius que sintàcticament ocupen el lloc d'un substantiu i que, tot i rebre un article (o un determinant en general), es comporten morfològicament i sintàcticament com a verbs (no tenen morfemes de plural). Alsina (2002: 2439-2447) encara considera que, en aquest àmbit (que anomena *nominalització de l'infinitiu*), hi ha dues realitzacions: la *nominalització impròpia*, en què es fa una habilitació gramatical de tota l'oració d'infinitiu —i llavors l'infinitiu s'acompanya d'adverbis—, i la *nominalització pròpia*, en què l'habilitació gramatical només de l'infinitiu —i llavors l'infinitiu s'acompanya d'adjectius—. Així, *El caminar lentament és bo per a la circulació* seria una nominalització impròpia, i *El caminar lent de la Marina m'enamora* seria una nominalització pròpia.¹²

¹² Vegeu, també, Cuenca (1996).

El segon àmbit (*b*) és un procés de natura sintàctica, que podríem anomenar *habilitació sintàctica*; i és la font dels mots del primer àmbit (*a*), que podríem anomenar *habilitació lèxica* (també en podríem dir *habilitació gramatical*, però hi ha autors que parlen d'*habilitació gramatical* per al primer àmbit).¹³ Des del punt de vista històric, l'àmbit (*a*) és, de fet, una mostra de fòssils del procés de l'àmbit (*b*).

En efecte, sintàcticament hi ha la possibilitat d'habilitar una frase com un tot, i posar-hi un article davant. Això passa sobretot en espanyol:

- [7] *El trabajar todas las noches le pasará factura a la salud*
El que quieras un coche no significa que lo consigas

Avui dia, en català aquest recurs sintàctic es dona molt poc (tot i que en alguns textos és possible trobar-lo, tot i que per castellanisme: **El moure's ràpidament és una virtut en temps de guerra*). Tanmateix, antigament en català era freqüent; per això, es troben nombrosíssims exemples d'infinitius habilitats sintàcticament com a substantius en català antic:

- [8] *Aitant me plaurà lo teu parlar com lo callar* (SOLÀ 1970: 297-300)
Així com cell qui en lo somni es delita | e son delit de foll pensament ve, | ne pren a mi, que el temps passat me té | l'imaginar, que altre bé no hi habita (Ausiàs March, *Les poesies d'Ausiàs March*, ed. a cura de Joan Ferraté, Quaderns Crema)
Li vengueren a l'encontre la Duquesa e Laquesis, la qual com viu a Curial tota s cambia e perde la manera de l'anar que solia tenir; Curial e Guelfa, I, pàg. 27 (FARAUDO DE SAINT-GERMAIN [en línia])
Be es ver que en lur beure han gran abstinència (SOLÀ 1970: 297-300)
Bo seria lo madurar, si lo temps ho soferia; mas lo podrir es cosa dampnada (*Curial e Güelfa*) (SOLÀ 1970: 297-300)
Diverses maneres de ladrars (*Curial e Güelfa*) (SOLÀ 1970: 297-300)
E aquests eren enganats en llur cuydar (*Crònica de Pere III*) (DCVB, s. v. *cuidar*)
El sembrar i el casar, a Déu l'has de comanar (DCVB, localitzat a Mallorca)
En lo vestir ample molt l'he sentit | e fort estret quan sobre mi és posat (Ausiàs March, *ib.*)
Ha seguit lo desordenat voler (SOLÀ 1970: 297-300)

¹³ Alsina (2002: 2439-2447) encara distingeix, dins la nostra *habilitació sintàctica*, entre *nominalització pròpia* i *nominalització impròpia* (aquest autor deixa a banda els infinitius fossilitzats). Cuenca (1996: 144, n. 41) en fa una classificació anàloga. Solà (1970: 290) descriu tres usos de l'infinitiu: "A les llengües romàniques l'infinitiu presenta tres matisos: *a*) Té nomes força verbal. Depèn íntimament, sobretot, de certs verbs (*poder: no puc venir*), en general asindèticament (però: *haig de venir*): de manera que, tots dos, semblen un sol verb nou («perífrasi verbal»). *b*) Ha esdevingut un mer substantiu. És a dir: ja no hi descobrim el matis d'«acció» característic del «verb», sinó que simplement hi veiem una «cosa» o un «fet» concrets. L'idioma pot necessitar de reduir a substantius idees que, en un estadi interior, en tenia prou d'expressar com a meres accions abstractes. I els nous substantius poden dur articles i determinatius, etc., i flexionar-se (en nombre) [...]. *c*) Es troba en un estadi intermedi: conserva el matis d'«acció» i les possibilitats del verb (admet subjecte i complements), però alhora fa un ofici (subjecte, complement de qualsevol mena, atribut) que correspon al substantiu. En aquest estadi pot admetre les construccions que admeten el substantiu i el verb."

- La companyia estarà al teu manar* (CAMPS 1994: 104)
- La tua humanitat dona a nos audacia e gosar* (SOLÀ 1970: 297-300)
- Les saluts dels cauallers errants [...] es lo rompre les lances* (Curial e Güelfa) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Lo fi de totes y del obrar dels dos fou, della lo offerir, y dell lo acceptar la femeníl vergonya* (Faula de les amors de Neptuno y Dyana) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Lo sumar no és altra cosa sinó moltes partides en una posar* (Joan Ventallol, *Pràctica mercantívol*, 1521)
- Lo tot és poc, ço per què treballen, / puix, conseguint lo voler fort no és* (Ausiàs March, *ib.*)
- No es menor cosa quel pintar de les dones lo raure quels homens fan fer de lur barba* (Bernat Metge) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Per a veure lo comens del naxer de tal aygue* (Faula de les amors de Neptuno y Dyana) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Per l'escoltar llur consellar Saiül, gran rei, cercant remei trobà la mort* (Jacme Roig, *Spill*)
- Quant costa [...] lo amar se lun a laltre* (Curial e Güelfa) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Que yo no trobe en la nació cathalana la mesèria en lo donar menjar que tot lo món publica* (Cristòfol Despuig, *Los col-loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, Curial, pàg. 86)
- Servesca'm de excusa lo no esser-me criat en las Riberas de Segre ni de Ebro, sinó entre Empurdà y muntaña* (segle XVII) (COLOMINA 1993: 17)
- Tan prestes les han com han los cans lo orinar* (Bernat Metge) (SOLÀ 1970: 297-300)
- Vi batejat, el beure'l és penat* (Cinc mil refranys catalans, 1965: 15)
- Vist que tan be la faena del arquejar no fa per ells, ni'l carducar tanpoch la lana* (exemple de *cardussar* del DCVB)
- Y tinch entès que tenen ells assò per tan ordinari com lo respirar* (Cristòfol Despuig, *Los col-loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, Curial, pàg. 86)

A partir d'aquest recurs gramatical d'ús general antigament però avui inusual —i deixant de banda la distinció que fa Alsina (2002) entre *nominalització pròpia* i *nominalització impròpia*—, en tenim com a fruit alguns casos fossilitzats, com *el lleure* 'l'oci' *el dinar* 'l'hora de dinar', *el beure* 'la beguda', etc. Tots aquests mots els hem de considerar substantius d'acció i efecte per tal com, des del punt de vista sintàctic i morfològic, actuen plenament com substantius:

“Pel que fa a [*El parlar americanitzat dels estudiants*], no podem dir que hi hagi un infinitiu, sinó un nom, *parlar*, que és homònim amb l'infinitiu *parlar*. El fet que la paraula *parlar* d'aquest exemple sigui homònima d'un infinitiu no té cap interès des d'un punt de vista sincrònic, ja que podem substituir aquesta paraula per altres de sinònimes, com *parla* o *dialecte*, que no són infinitius, sense que canviï el significat ni l'estructura sintàctica de l'exemple. [...] Per motius històrics, hi ha molts noms en català que són homònims d'infinitius, com ara *menjar*, *beure*, *esmorzar*, *deure*, etc.” (ALSINA 2002: 2439-2440)¹⁴

¹⁴ Hi ha casos dubtosos, en què no se sap si som davant una habilitació sintàctica o davant un fòssil (o potser un cas en procés de fossilització?). És el cas de *despertar*: *El despertar postolímpic acredita que darrere del disseny i del posa't guapa s'ha produït una pèrdua de capacitat d'iniciativa* (Col·lectiu J. B. Boix, *6 milions d'innocents*); *El treball era una constant descoberta de noves sensacions i un despertar a*

Aquests fòssils són els que conceptuem pròpiament com a substantius d'acció i efecte, i els que cal considerar que pertanyen al lèxic.

El fenomen de la fossilització ha fet que, en algun cas, hi hagi formes diferents per a l'infinitiu verbal i per a l'infinitiu que “subjau” a la unitat nominal. Per al nominal pot quedar una forma arcaica, mentre que en el verbal hi trobem la forma nova. L'exemple més clar és el substantiu *plaer*, distint de l'infinitiu *plaire*.¹⁵ Un altre exemple pot ser *parer* ‘opinió’ (*Segons el meu parer...* ‘segons la meua opinió’), forma antiga de *parèixer* (*Em pareix que...* ‘opino que’). En català antic també hi havia diferències entre *ve(s)er* i *veure*; al final es va imposar la segona forma, però durant un temps es va mantenir la forma *veser* (pron. [ve'ðer]?) com a substantiu d'acció i efecte:

“Sembla notar-se que la variant amb *ð* resta un poc més en l'ofici substantivat, cosa no sorprenent donat el major èmfasi que ja és d'esperar en tal ús [...]: «los senyals corporals --- són 5, so és assaber: oyr, parlar, sentir, *veser*, tochar» [...] «Nostre Sr. reté los ulls e·l *veser* a Sent Matheu», «aquel home perdec lo *veser* [...]».” (DECLC, s. v. *veure*)

Val a dir que trobem casos de fossilització de frases senceres (en rigor, som davant d'infinitius fossilitzats dins d'una seqüència que al seu torn també s'ha fossilitzat):

- [9] *Que el llegir no ens faci perdre l'escriure*
Hi ha més gosar entre X i Y (fórmula al Camp de Tarragona per a dir que entre dues persones hi ha més confiança)
En un obrir i tancar d'ulls o En un batre d'ulls (DGLC; LACREU 1996: 266)
Avui m'ha tocat el rebre
Ets més dropo que el jaure!
*És més vell que l'anar a peu (o que el cagar ajupit)*¹⁶

un món desconegut i ple d'atractius (Albert Salvadó, *Jaume I el Conqueridor. El punyal del sarraí*, Columna, 2000, pàg. 87); *Més que no pas un final d'etapa hi va haver el despertar d'un somni* (Salvador Cardús, *Política de paper*, La Campana, 1995, pàg. 342); *Si s'hagués decidit a fer-ho, hauria patit el despertar tan anguniós de tots els seus sentiments més amagats per res* (Stephen King, *L'atrapasomnis*, Edicions 62, pàg. 272); *La flor que s'obre al misteri del despertar* (Tralla, “Cançó dels cinc sentits”, *Fruita del temps*, Salseta Discos, 2001); *L'any 1913 es produeix el despertar de l'olimpisme català* (Jaume Llauradó i Jordi Finestres, *Seleccions esportives. Un dret de Catalunya*, Pòrtic, 2002, pàg. 31). Potser també *caminar: Un llarg caminar que de vegades no acabava fins al Berguedà* (Enric Dilmé i Joan Reguant, *Delimitació de l'entorn de protecció del pont de la Tosca*, Govern d'Andorra, 2004); *En el seu caminar històric* (Joan Enric Vives, *Missa de Meritxell*, Andorra, 8-9-2004). A més, els diccionaris consignen infinitius en ús sintàctic com a substantiu a les definicions o als exemples: *Li són iguals el viure i el morir* (DCA, s. v. *viure*); *Cap gruixut [...] per evitar el brandar* (GDLC, s. v. *ballesta*, acc. 6); *Probablement ['cuïc' és una] onomatopeia del fressejar que fan el zumzumeig i les picades del mosquitet* (DECLC, s. v. *cuïc*); *Al pic del batre* (DLC3, s. v. *pic*², acc. 2); *El dormir fa tant com el menjar* (DLC3, s. v. *dormir*); *Té un caminar pesat* (DLC3, s. v. *pesat*).

¹⁵ Aquest fenomen també es dona en francès: *plaisir* (subst.) vs. *plaire* (verb).

¹⁶ Aquesta expressió, a més, sovint s'ha reïnterpretat perquè no s'entén l'oració d'infinitiu (*anar a peu*) amb article definit. Al programa *Minoria Absoluta* de RAC1 (15-11-2004) es va explicar que hi ha qui es pensa que l'expressió *Més vell que l'anar a peu* és, en realitat, *Més vell que el Napeu*, considerant que *Napeu* és un home molt gran (com Matusalem). Aquesta confusió la té força gent (Sílvia Llovera, tècnica lingüística del Servei de Llengües i Terminologies de la Universitat Politècnica de Catalunya, explicava

El saber no ocupa lloc

Trobo que s'assemblen, ells dos — Sí, en lo cagar! (expressió popular)

Trencar el dir 'interrompre' (REIG 1999: 663)

Això és un xalar! 'ens ho passem molt bé' (localitzat a Mallorca) (Xesca Gomila, *Zèfir*, 9-10-2000)

El perdre dona mala sang (DECLC, s. v. *perdre*)

Mal m'està el dir-ho (RUAIX 1988: 62)

2.3. Vitalitat

Avui sembla que no es generen substantius per la via de l'habilitació lèxica. És lògic que sigui així si tenim en compte que l'habilitació lèxica prové de l'habilitació sintàctica, i que l'habilitació sintàctica és poc freqüent en l'actualitat.

En aquest sentit, és una evidència que el català d'avui no té la mateixa capacitat d'habilitar sintàcticament que té l'espanyol.¹⁷ Per això, els tractadistes han reconegut els

que de menuda creia que *la Napeu* era una dona molt gran). La confusió i reinterpretació és, probablement, un indicatiu de la fossilització del recurs d'habilitació.

¹⁷ Segons Solà (1970: 294-295): “a) CASTELLÀ.— És la llengua que té més possibilitats sintàctiques en aquest terreny. [...] b) Com als altres idiomes, alguns infinitius «han llegado a una substantivació permanente: *pesar, haber, deber*, y hasta admiten plural: *pesares, haberes, deberes, andares, querer, dares y tomares*». «Todos los infinitivos españoles pueden llevar artículo, demostrativos, posesivos e indefinidos masculinos: *el dormir, un suponer, ese cavilar me atormenta, mi parecer, ese es otro cantar*»; «el español ha conservado entera hasta nuestros días la libertad de substantivación de todo infinitivo»; «substantiva además la forma reflexiva: *el atreverse, un continuo moverse, el arrepentirse*» (GILI, 142). c) En aquest punt el cast. es destaca encara més de les altres llengües: barreja el valor plenament verbal (amb adverbis i subjecte propi independent del tot del verb principal) amb el valor plenament substantiu (amb article o determinants; però no en trobo cap exemple amb plural): «el sujeto se presenta en caso genitivo si predomina en la palabra el carácter substantivo: *el dulce lamentar de los pastores*; si el predominante es el carácter verbal, el sujeto va en nominativo: *el venir ayer tu padre*. El objeto, en cambio, va siempre en acusativo» (SECO, 144); «tipos de esos los encuentra usted al volver una esquina» (ID., 233). Amb adverbis: «*Me cansa ese refunfuñar constantemente; El despuntar bellamente la aurora, nos animó a todos*. [...] Cuervo [...] observó con acierto que la construcción verbal es más viva y animada que la substantiva» (GILI, 143 d).” L'espanyol, doncs, és una llengua romànica que presenta una gran capacitat —gairebé il·limitada— d'habilitar infinitius com a substantius: “El infinitivo puede ser un nombre verbal [...], tal como puede deducirse del ejemplo *el amar es dulce tormento*, en el que está *amar* por *amor* [y] si el infinito *amar* no fuese nombre no podría recibir el artículo *el* y no podría juntarse con un nombre adjetivo.” (DÍAZ HORMIGO 1998: 175). En aquest punt el català actual i l'espanyol divergeixen: “Aunque los infinitivos, por su carácter sustantivo, pueden llevar cualquier determinativo (*el saber no ocupa lloc...*, dicho popular; *en el seu respondre ho coneixeràs...*), hay que tener en cuenta que el catalán tolera mucho menos que el castellano la sustantivación del infinitivo, y que ante les frecuentes infinitivos sustantivados del castellano, es mejor traducirlos al catalán por otros giros.” (BADIA I MARGARIT 1962: 219). Pel que fa al francès, sembla que històricament s'ha comportat de manera anàloga al català; és a dir, el recurs era viu en francès antic, i després es va perdre, encara que ha quedat algun infinitiu fossilitzat com a substantiu: “FRANCÈS.— En aquesta llengua l'infinitiu substantivat ha estat un fenomen viu des del primers textos (segle XI, sobretot segles XIII-XIV). Començà a recular als segles XV-XVI i desaparegué al segle XVII (malgrat que al segle XVI la Pléiade el recomanava), ajudat pel fet d'emudir la *-r* final (amb la qual cosa l'infinitiu es confonia amb el partici en *-é*). Alguns han arribat a ésser usats només com a substantius (*avenir, loisir, manoir*, etc.), i altres prenen una forma diferent (*plaisir* subst., davant *plaire* verb). La llengua de la filosofia (*l'être, le non-être, le devenir, le vouloir*) és sovint influïda per l'alemany o el grec. Fora d'aquests casos, els «infinitifs substantivés sont d'un usage restreint dans la langue moderne [...]» (GREVISSE).” (SOLÀ 1970: 294-295). Sobre l'italià, Solà aporta aquests casos: *il leggere* és equivalent a *la lettura*; *il partire* és equivalent a *la partenza* i *il costruire* és equivalent a *la costruzione*.

fòssils, però han desaconsellat l'habilitació sintàctica:

“Tradicionalment, les gramàtiques catalanes han mantingut una actitud reticent davant de la capacitat de l'infinitiu per a substantivar-se. Si bé, comparat amb el castellà, aquesta capacitat sembla efectivament menor, resulta difícil establir els límits que garantisquen una expressió genuïna sense que, al mateix temps, se soscave la pròpia capacitat generadora del llenguatge. En primer lloc, com un fet inqüestionable, cal remarcar que hi ha alguns infinitius plenament substantivats, com ara *berenar*, *beure*, *deure*, *dinar*, *dir*, *dormir*, *entendre*, *esdevenir*, *esmorzar*, *ésser*, *haver*, *menjar*, *parlar*, *poder*, *viure*, *saber*, *somriure*, *sopar*, *viure* i *voler*. D'altra banda, també s'accepta plenament la capacitat de substantivació d'altres infinitius formant part de determinades locucions. És el cas, per exemple, dels infinitius que apareixen en expressions com ara *en un batre d'ull*, *en un tancar i obrir d'ulls* o *tocar el rebre*. Davant dels altres casos no tipificats, la normativa recomana evitar l'ús de l'article.” (LACREU 1996: 266)

Amb tot, Alsina (2002) considera que el rebuig dels gramàtics normativistes envers l'habilitació gramatical de l'infinitiu és excessiu, ja que hi ha mostres de la genuïtat d'aquesta construcció, encara que sigui una solució menys usual avui en comparació amb èpoques pretèrites.

En tot cas, volem fer notar —encara que ens allunyem un xic del propòsit d'aquesta tesi— que, si bé l'habilitació sintàctica de l'infinitiu està molt afeblida en català, hi ha contextos en què avui dia funciona. Aquests contextos són quatre (no tenim en compte el llenguatge filosòfic, amb unes necessitats expressives concretes).

En primer lloc, aquest recurs és possible —tal com ha fet veure Solà (1970)— en verbs tradicionals relatius a les feines agrícoles, de manera que es distingeix la construcció amb article (*el segar* ‘activitat genèrica, el temps de sega’) de la construcció sense article (*segar* ‘acció concreta, el fet de segar’):

“Així mateix diem: «hi haurà una bona *collita* d'olives», però «s'atansa *el collir olives*»; «en aquest camp hi haurà [...] una bona *sega* d'alfals», però: «veniu *pel segar*» i àdhuc «veniu *pel segar el blat*» (diferent de: «per segar el blat»; cf.: «després del segar» / «després de segar».” (SOLÀ 1970: 303)

És així com tenim *S'atansa el collir olives* ‘s'atansa la collita de les olives’ (cf. *A la tarda anirem a collir olives*); *Al pic del batre no podem destinar esforços a una altra cosa* (*pic*: ‘moment de més feina, de màxim trafec en una activitat’); *El jou, l'arada i el llaurar* (títol d'un article d'Antoni Griera al *Butlletí de Dialectologia Catalana*, vol. XI, el 1923); *Es sembrar a Déu l'has de comanar* (DCVB).

En segon lloc, hi ha la construcció [adjectiu + *en* + *el* + infinitiu] per a descriure una actitud general d'una persona: *pròdig en el desprendre* (definició de *despecec* en el DIEC2 i en el GDLC); *calmat en l'escriure*; etc. Si es diu sense article s'entén que no és una actitud general, sinó que pot ser puntual; això pot haver fet que es mantingui l'article en aquest context. (Fem notar que no hem trobat cap referència a aquest context en els tractats gramaticals catalans.)

En tercer lloc, Solà (1977: 276) aporta la frase *Em deu el fer*; igualment, *dormir* pot usar-se com a ‘estada en un lloc’, i apareix en la frase reportada per Solà *Em deveu el dormir*; tots dos casos semblen habilitacions sintàctiques. Això pot ser un indicatiu que, amb el verb *deure*, l'infinitiu podia dur un article (almenys fins al segle XX).

En quart i darrer lloc, Rigau (1990: 16-17) indica que, en menorquí, els verbs d'agradabilitat (*agradar*) i contraris (*pudir*, *plànyer*), i segurament podríem afegir-n'hi d'anàlegs quant a la semàntica (*lleure*, usual a les Illes amb el sentit de 'vagar, tenir temps i ganes de fer una cosa'), poden construir-se amb un infinitiu introduït per l'article definit (en aquest cas, el salat). En altres indrets del domini lingüístic aquests verbs solen *de* davant d'infinitiu, o bé es diuen sense cap mena de nexa; però a Menorca hi ha tendència a posar-hi l'article definit: *Li agrada es comprar-se un vestit nou*; *M'agrada es menjar molt*; *Li put es comprar-se un vestit nou*; *Li planyia es treure aigo*; *És gent a qui no li lleu es llegir*.¹⁸ En canvi, altres verbs d'estructura sintàctica semblant (verbs de reestructuració) però que no tenen res a veure semànticament amb els verbs d'agradabilitat (com *decidir* o *tocar*) no poden dur l'article definit salat (**Va decidir es 'nar-se'n*, **Li toca es comprar-se un vestit nou*), encara que en altres indrets es diguin amb *de* o sense nexa (*Va decidir d'anar-se'n* i *Va decidir anar-se'n*; *Li toca de comprar-se un vestit nou* i *Li toca comprar-se un vestit nou*).

Per tant, no es pot descartar que, a partir d'aquests quatre contextos, pugui sorgir en un futur un altre substantiu provinent d'un infinitiu.¹⁹

2.4. Marcatge fonològic

Podria ser que hi hagués un marcatge fonològic per a distingir els infinitius amb valor verbal i els infinitius amb valor nominal. El DPron indica que, en català central, *poder* es pronuncia amb *e* tancada ([e]) en l'infinitiu verbal, mentre que es pronuncia amb *e* oberta ([ɛ]) en el substantiu. Per contra, *haver* té una *e* oberta en tots dos casos. (En els altres verbs no dona informació: *voler* verb té una *e* oberta però *voler* substantiu no té indicació fonètica.) Consultats els participants de la llista *Zèfir*, alguns col·listaires van donar informació contrària a la que dona el DPron, i alguns fins i tot feien notar que la diferència l'aplicaven en la pronúncia de la *r* final en el substantiu:

“Jo no distingeixo fonèticament entre *poder* verb i *poder* substantiu, ni tampoc en el cas de *saber* o *voler*: per mi tot és [pu'ðɛ], [sə'βɛ] i [bu'lɛ].” (Mònica Estruch)

“Jo sóc barceloní d'arrels altempordaneses, i a casa sempre hem pronunciat el *poder* verb [pu'ðɛ], i el *poder* substantiu [pu'ðɛr]. I no dec ser l'únic, perquè, per exemple, al *Llibre d'estil* de TV3 es diu «Convé pronunciar la *r* final d'alguns infinitius substantivats: [...] *el poder*, *els poders*.» (p. 27). I aquest és precisament el criteri que solem aplicar als doblatges de TVC.” (Ramon Torrents)

“Confirmo la informació de Mònica Estruch i Ramon Torrents sobre la pronúncia com a *e* oberta de *voler*, *poder* i *saber*, com a verbs i com a substantius. Però jo (barceloní) distingeixo entre *poder* verb [pu'ðɛ], sense erra final, i *poder* nom [pu'ðɛr], amb erra final.” (Joan Costa)

¹⁸ Els exemples s'han extret de Rigau (1990: 16-17), excepte el darrer, extret de les *Rondaies mallorquines* d'Alcover.

¹⁹ Solà (1977: 291) admet la dificultat que presenta el tractament gramatical de l'infinitiu substantivat. Així, fa notar que l'espanyol té més llibertat que el català (pot construir les frases *En mi soñarte despierto* o *Con el cantar de los pájaros*, fórmules que “el català probablement no accepta”), i que no tots els infinitius poden substantivar de la mateixa manera.

“Sempre els pronunciem igual, tant si és nom com si és infinitiu, amb *e* oberta: [pu'ðε], [sə'βε].”
(Oriol Camps)²⁰

El DCF, tot i que no dóna dades sobre *saber* i *poder*, especifica que tant *haver* com *voler* es pronuncien amb *e* oberta tant si són verbs com si són substantius.

Pel que fa a la pronúncia de la *r* final (pel que fa als parlars nord-occidental, central i baleàric), sembla que hi ha hagut una tendència a pronunciar-la en els infinitius substantivats, però d'una manera vacil·lant:

“Notem que, a diferència de *poder* amb funció verbal (*pudè*), substantivat es pronuncia *pudèr* amb *-r* sensible. [...] Tal com passa també amb *voler*: per un *bulèr* de Déu...” (DECLC)

Al seu torn, el DRim fa pronunciar *poder* amb erra final *i*, en canvi, *voler* sense erra final, que és més acostat a la pronúncia actual en català central. Notem, finalment, que *parer* és pronunciat amb *e* oberta (el DPron així ho consigna, i ho hem sentit en parlants espontàniament).

3. Habilitació del participi de passat

3.1. Aproximació

El català pot habilitar gramaticalment el participi de passat com a substantiu d'acció i efecte:

“En catalán son en gran número los substantivos verbales idénticos por su forma al femenino del participio pasado de los verbos correspondientes: Ej. anar *ir*, anada *ida* [...]; bufar *soplar*, bufada *soplo*; [...] pedregar *granizar*, pedregada *pedrisco*, pensar *pensar*, pensada *idea* [...]; bestreure *anticipar* (una cantidad), bestreta *anticipo*; estrenyer *apretar*, estreta *apretón*; descobrir *descubrir*, descoberta *descubrimiento* [...]” (FABRA 1912: 246-247)

“El català pot formar noms abstractes derivats de verbs mitjançant l'addició de diferents sufixos al radical verbal [...] o mitjançant la substantivació dels participis passats (de *pensar pensada*, de *rebre rebuda*, de *aclarir aclarida*, de *moldre mòlta*, de *bestreure bestreta*, de *fondre fosa*, de *coure cuita*).” (FABRA 1955a: 50)

El participi de passat és —al costat de l'infinitiu— la forma més “substantiva” del verb:

²⁰ Els collistaries també responien sobre la pronúncia de l'adverbi *poder* ‘potser’. Aquestes són les respostes que van donar: “En canvi, *poder* de ‘potser’, ho faig amb *e* tancada: [pu'ðε]” (Mònica Estruch); “L'adverbi *poder* [...] sempre l'he sentit (mai dit: a casa el consideraven “vulgar”, com l'AlcM) [pu'ðε], suposo que perquè la [e] ve de *ser*” (Oriol Camps).

“Se comprende, en estas condiciones [el pas de V a N], que no pocos substantivos deverbales se atribuyan la forma de participio (*puesto, dicho, ida, venida, cabalgada, ganado, herido*, etc.), el cual, por significar en el modo casi nominal en que tiene su lugar que el verbo se ha consumado íntegramente, parece apto evocar, más allá del verbo muerto, el nombre de verbal que de él resulta.” (MOLHO 1975: 38-39)

Aquest recurs també el tenen el francès (SCHAPIRA 1995) i l'espanyol:

“La forma del participio de los verbos en *-ar* ha llegado a usarse como nombre con el valor abstracto de acción y efecto [...]. Su desarrollo ha conducido a que *-ado*, emancipándose de la esfera verbal, se convirtiera también en instrumento de la formación nominal.” (MONGE 1996: 963)

L'habilitació del participi de passat es fa generalment en la seva forma femenina, per bé que no és impossible que trobem alguns casos de masculí:

[10]	<i>arrencar</i>	<i>arrencada</i>	<i>El cotxe va fer una arrencada brusca</i>
	<i>badar</i>	<i>badada</i>	<i>Quina badada, m'he deixat la cartera!</i>
	<i>baixar</i>	<i>baixada</i>	<i>La baixada dels tipus d'interès</i>
	<i>besar</i>	<i>besada</i> ‘bes’	<i>Li va fer una besada com d'aquí a allà</i>
	<i>buidar</i>	<i>buidada</i>	<i>A la casa feren una buidada de nassos</i>
	<i>caure</i>	<i>caiguda</i>	<i>La caiguda de l'euro</i>
	<i>cremar</i>	<i>cremada</i>	<i>Quan farem la cremada dels mobles vells?</i>
	<i>davallar</i>	<i>davallada</i>	<i>La davallada de Jesucrist de la creu</i>
	<i>dormir</i>	<i>dormida</i>	<i>Quina dormida t'has fumut!</i>
	<i>enganxar-se</i>	<i>enganxada</i> ‘disputa’	<i>Va tenir una enganxada amb el veí de baix</i>
	<i>esporgar</i>	<i>esporgada</i>	<i>L'esporgada s'ha de fer de pressa</i>
	<i>estar-se</i>	<i>estada</i>	<i>Farem estada a la Seu d'Urgell</i>
	<i>ferir</i>	<i>ferida</i>	<i>Quantes ferides li van fer, en combat?</i>
	<i>fondre</i>	<i>fosa</i>	<i>És un entès en la fosa de ferro</i>
	<i>jaure</i>	<i>jaguda</i> (GD62)	<i>La jaguda del ruc</i>
	<i>llaurar</i>	<i>llaurada</i>	<i>Va fer la llaurada en un dia i mig</i>
	<i>llegir</i>	<i>llegida</i>	<i>Fes una llegida a aquest document, a veure què et sembla</i>
	<i>lligar</i>	<i>lligada</i>	<i>Fes-t'hi una lligada, aquí</i>
	<i>menjar</i>	<i>menjada</i>	<i>Farem una menjada ràpida</i>
	<i>moure</i>	<i>moguda</i>	<i>Quina moguda, aquesta nit!</i>
	<i>nevar</i>	<i>nevada</i>	<i>Quina nevada que ha fet!</i>
	<i>picar</i>	<i>picada</i>	<i>Tinc una picada a la cuixa</i>
	<i>portar</i>	<i>portada</i>	<i>La portada d'aigua per Sant Magí</i>
	<i>rascar</i>	<i>rascada</i>	<i>M'han fet una rascada al cotxe</i>
	<i>relliscar</i>	<i>relliscada</i>	<i>Va patir una relliscada</i>
	<i>remuntar</i>	<i>remuntada</i>	<i>Quina remuntada: perdiem 3-0 i vam acabar guanyant</i>
	<i>repassar</i>	<i>repassada</i>	<i>Farem una repassada ràpida al guió</i>
	<i>torçar</i>	<i>torçada</i>	<i>Quina torçada de peu!</i>
	<i>xutar</i>	<i>xutada</i>	<i>Quina xutada!</i> (doc. oral, 1-1-2007)

3.2. Valor semàntic, vitalitat i extensió

L'habilitació com a substantiu d'acció i efecte del participi de passat en forma femenina es fa servir —per bé que no exclusivament— per a generar substantius d'acció i efecte marcats semànticament:

“A diferència de *-ment*, *-da* està determinat des del punt de vista semàntic: la gran majoria de les derivacions en *-da* designen accions sobtades, brusques i vehements.” (LÜDTKE 1983: 334)

Una característica semàntica del substantiu d'acció i efecte obtingut per habilitació del participi de passat és la seva *integritat* (o *indivisibilitat*):

“Los substantivos deverbales que se presentan en forma de participio satisfacen, como el mismo participio, la condición de integridad. Son integridades, en efecto, las que evocan nombres como *dicho*, *venida*, *herida*, etc., cuyo contenido nocional no se deja fraccionar en momentos sucesivos: un *dicho* es una cosa que ha sido dicha totalmente; una *herida* declaran [sic] el resultado, indiviso en sí, de un golpe que se ha dado, una *ida* o una *venida* dicen el efecto, asimismo indiviso, de un movimiento que accede a su término, etc. No se hallan siempre en el mismo caso los deverbales que no se significan en forma de participio.” (MOLHO 1975: 38-39)

És un recurs amb tanta vitalitat que avui dia podem arribar a sentir construccions com aquestes en el llenguatge del carrer:

[11] *quedar*
quedada ‘acte de quedar’ (*L’última quedada que vam fer* ‘l’últim cop que vam quedar’; doc. oral, primer trimestre del 1998)

fotre

fotuda (*Quina fotuda de pota!*)

copiar

copiada (*Si el professor no té prestigi, els seus exàmens són una copiada general* (BADIA I MARGARIT 1991: 37); aquest autor hi afegeix que és “sentit com a vulgar”)

prendre

presa (*Això ha set una presa de pèl!*)

reduir

reduïda ‘canvi de marxa d’un vehicle de més a menys’ (*Quina reduïda has fotut...!*)

penjar (*el telèfon*)

penjada ‘acte de penjar el telèfon (esp., bruscament)’ (*Està atabalat, el Pere: m’ha fotut una penjada...!*; doc. oral, 31-8-2000)

reiniciar

reiniciada 'acció de reiniciar un ordinador' (*Hem fet unes quantes reiniciades i no hi ha manera*; doc. oral, 12-4-2000)

engegar

engegada 'acció d'engegar' (*L'engegada de motors d'un coet*)

enganxar

enganxada 'acció de pescar *in fraganti*' (*Ens va pescar mentre xorràvem les xocolatines: quina enganxada!*)

badar

badada (*Ha tingut una badada*)

clitxar (variant de *clissar*)

clitxada (*D'una hora lluny ha vist com copiava: quina clitxada, eh?*)

pensar

pensada 'idea' (*Calla, he tingut una pensada!*)

anar-se'n de l'olla

anada de l'olla (*Quina anada de l'olla, aquell paio...!*)

buidar

buidada (*Quina buidada!*; doc. oral, 19-8-2001, referint-se a una pedrera que buida la muntanya)

Com pot passar amb qualsevol nom, els participis de passat habilitats com a substantius d'acció i efecte també poden experimentar traslacions semàntiques:

[12] *sortida*

sentit 1: 'acció de sortir' (*Diumenge vam fer una sortideta*)

sentit 2: 'lloc per on se surt' (*A la sortida hi ha un tauler d'anuncis*)

sentit 3: 'cosa trencadora que es diu' (*Tens unes sortides...!*)

dansada

sentit 1: 'acció de dansar'

sentit 2: 'ball valencià' (DIEC1)

tirada

en la construcció *tenir tirada a* (*La gent de Sant Martí té tirada a anar a Tàrrrega*)

3.3. El sufix *-d+F*?

Alguns tractadistes han fet referència a les terminacions del participi com a sufixos nominalitzadors, en el sentit que, com que el català coneix força substantius d'acció i efecte amb aquesta terminació, als ulls del parlant es pot acabar considerant un sufix nominalitzador (independentment que els tractadistes sàpiguen que es tracta d'una habilitació gramatical):

“Un sufix prou estès, de caràcter molt popular, és *-ada*: *rentar/rentada*, *frenar/frenada*; també és corrent *-at*, que serveix per a resultats de verbs: *guisar/guisat*, *precipitar/precipitat*. Aquests dos darrers donen, de fet, les formes del participi dels verbs.” (MARQUET 1993: 39)

En diverses obres —gramàtiques, manuals d'estil, manuals de llenguatge tècnic, etc.— es parla del “sufix *-ada*”. Els exemples que reporten aquestes obres són del tipus *abraçada*, *ballada*, *encaixada*, *premsada*, etc. Altres obres afirmen que existeix un sufix *-da*, cosa que permet encabir-hi exemples com *caiguda*, *partida*, *dormida*. Aquesta proposta descriptiva pot interpretar-se com un intent de fer l'exposició més didàctica. Tanmateix, aquesta formulació també es troba en l'àmbit acadèmic. Per exemple, Picallo (1991) considera que *-da* és, en català, un sufix nominalitzador; però per a aquesta autora també són sufixos nominalitzadors *-ta* (*oferta*) i *-sa* (*empresa*).

Aquesta proposta descriptiva té problemes. D'entrada, en cas que hi hagués un “sufix *-ada*” (que representariem *-ad+F*) queden fora de l'explicació formes com *caiguda* ni *partida*; i si hi hagués un possible sufix *-da* tampoc podríem donar compte de formes com *oferta* o *empresa* (per això Picallo consigna diversos sufixos *-ta*, *-sa*, etc.). En canvi, si recorrem a la idea de l'habilitació del participi de passat en forma femenina, aquests mots —i tants d'altres participis— poden ser explicats de la mateixa manera.

Que es tracta d'una habilitació gramatical del participi de passat ho poden demostrar substantius d'acció i efecte com els següents:

[13]	VERB (INF.)	PART. PASS.	SAE (SUBST. FEM.)
	<i>absoldre</i>	<i>absolt absoluta</i>	<i>absolta</i> ‘acció d'absoldre algú’ (DCVB) ²¹
	<i>atendre</i>	<i>atès atesa</i>	<i>atesa</i> ‘acció d'atendre’ (doc. oral, 1999)
	<i>batre</i>	<i>batut batuda</i>	<i>batuda</i> ‘acció de batre’
	<i>beure</i>	<i>begut beguda</i>	<i>beguda</i> (<i>La beguda el matarà</i>)
	<i>bestreure</i>	<i>bestret bestreta</i>	<i>bestreta</i> ‘acció de bestreure’ ²²
	<i>caure</i>	<i>caigut caiguda</i>	<i>caiguda</i> (<i>La caiguda de l'euro</i>)
	<i>cloure</i>	<i>clos closa</i>	<i>closa</i> ‘acció de cloure’
	<i>córrer</i>	<i>corregut correguda</i>	<i>correguda</i> ‘fet de córrer’ (<i>Fem una correguda</i> ; semblantment, <i>escorreguda</i> ‘fet d'escórrer-se’)
	<i>coure</i>	<i>cuit cuita</i>	<i>cuita</i> ‘acció de coure’ (DV _i)
	<i>créixer</i>	<i>crescut crescuda</i>	<i>crescuda</i> ‘acte de créixer’ (<i>Quina crescuda ha fet aquest xiquet!</i> ; <i>La crescuda del riu</i>) ²³
	<i>cruixir</i>	<i>cruixit cruixida</i>	<i>cruixida</i> ‘acte de cruixir’ (DCVB)
	<i>descloure</i>	<i>desclòs desclosa</i>	<i>desclosa</i> (<i>La desclosa del noucentisme</i>)
	<i>descobrir</i>	<i>descobert descoberta</i>	<i>descoberta</i> (<i>La descoberta d'una tomba</i>)
	<i>desprendre</i>	<i>després despresa</i>	<i>despresa</i> ‘despreniment’

²¹ El DLC3 només entra *absolta* amb el sentit especialitzat de ‘conjunt de responsori, versets i oracions que hom canta o diu per als difunts després de la missa de funeral’. La frase feta *cantar les absoltes* pot significar ‘donar per mort’.

²² Té el sentit de ‘diners avançats’ i també s'empra al País Valencià en la locució *a la bestreta* o *bestreta* ‘per endavant’ (per exemple, *Gràcies a la bestreta* o *Gràcies de bestreta*).

²³ Popularment també existeix el participi de passat *creixut creixuda*. El DCVB entra el substantiu femení *creixuda*, localitzat a la Seu d'Urgell (amb l'exemple *creixuda de riu*).

<i>dir</i>	<i>dit dita</i>	<i>dita</i> ‘frase feta’
<i>dormir</i>	<i>dormit dormida</i>	<i>dormida</i> ‘fet de dormir’ (<i>Cada dia, després de dinar, fa una dormida</i>)
<i>dur</i>	<i>dut duta</i>	<i>duta</i> ‘acció de dur alguna cosa’
<i>emprendre</i>	<i>empres empresa</i>	<i>empresa</i> (<i>L’empresa de fer la volta al món; Fou una empresa suïcida</i>)
<i>encendre</i>	<i>encès encesa</i>	<i>encesa</i> (<i>L’encesa de llums, del motor</i>)
<i>entendre’s</i>	<i>entès entesa</i>	<i>entesa</i> ‘fet d’entendre’s, acord’ (<i>Al final vam arribar a una entesa</i>)
<i>estendre</i>	<i>estès estesa</i>	<i>estesa</i> ‘munió de coses esteses, escampades’ (<i>Quina estesa de papers!</i>)
<i>estrènyer</i>	<i>estret estreta</i>	<i>estreta</i> (<i>de mans</i>)
<i>fer</i>	<i>fet feta</i>	<i>feta</i> ‘acció assenyalada’
<i>fendre</i>	<i>fes fesa</i>	<i>fesa</i> ‘fenedura’
<i>fondre</i>	<i>fos fosa</i>	<i>fosa</i> (<i>La fosa del metall</i>)
<i>fugir</i>	<i>fugit fugida</i>	<i>fugida</i> (<i>La fugida del pres</i>) ²⁴
<i>lleure</i>	<i>llegut lleguda</i>	<i>lleguda</i> ²⁵
<i>mentir</i>	<i>mentit mentida</i>	<i>mentida</i> ‘dita no certa’
<i>metre</i>	<i>mes mesa</i>	<i>mesa</i> ‘fet de col·locar’ (<i>mesa en rima</i> (LBEV))
<i>moldre</i>	<i>mòlt mòlta</i>	<i>mòlta</i> ‘acció de moldre’ (<i>La mòlta del gra</i>)
<i>morir</i>	<i>mort morta</i>	<i>mort</i> (fem.) (<i>La mort ens arriba a tots</i>)
<i>moure</i>	<i>mogut moguda</i>	<i>moguda</i> ‘activitat’
<i>obrir</i>	<i>obert oberta</i>	<i>oberta</i> ‘obertura’
<i>oferir</i>	<i>ofert oferta</i>	<i>oferta</i> (<i>Us fem una oferta; Rebutja l’oferta</i>)
<i>ploure</i>	<i>plogut ploguda</i>	<i>ploguda</i> ‘acció de ploure’ (<i>Quina ploguda que ha fet!</i>)
<i>pondre</i>	<i>post posta</i>	<i>posta</i> ‘el fet de pondre’ (<i>La posta de sol; Una posta d’ous</i>)
<i>prendre</i>	<i>pres presa</i>	<i>presa</i> (<i>La presa de decisions; Cal fer una presa de mostres; La presa de Poitiers</i>)
<i>prometre</i>	<i>promès promesa</i>	<i>promesa</i> ‘fet de prometre alguna cosa’ (<i>Vam fer una promesa</i>)
<i>rebre</i>	<i>rebut rebuda</i>	<i>rebuda</i> ‘acció de rebre algú’ (<i>Li va fer una rebuda força càlida</i>)
<i>remetre</i>	<i>remès remesa</i>	<i>remesa</i> ‘acció de remetre alguna cosa’ (<i>Farem una remesa de publicitat</i>)
<i>respondre</i>	<i>respost resposta</i>	<i>resposta</i> ‘el fet de respondre’ (<i>La resposta va ser freda</i>)
<i>revenir</i>	<i>revingut revinguda</i>	<i>revinguda</i> (<i>La revinguda d’un riu</i>)
<i>riure</i>	<i>rigut riguda</i>	<i>riguda</i> ‘acte de riure’
<i>sorprendre</i>	<i>sorprès sorpresa</i>	<i>sorpresa</i>
<i>ant. tendre</i>	<i>tes tesa</i>	<i>tesa</i> ‘estesa, extensió’ (GDLC)
<i>tondre</i>	<i>tos tosa</i>	<i>tosa</i> ‘acció de tondre animals’

²⁴ També així s’explica *fuita* ‘acció de fugir’, per tal com *fuit fuita* és el participi passat a les Illes Balears de *fugir* (MOREY [et al.] 1995: 359; DCVB). Per a més informació sobre els usos de *fuita* i *fugida*, vegeu Marquet (2005).

²⁵ Diu el DECLC, s. v. *lleure*: “A Mallorca és *lleguda* ‘el fet de lleure’: «—Faràs tal cosa? — Si tenc *lleguda*, sí —això és: si tenc temps per fer-ho.»”.

<i>tòrcer</i>	<i>tort torta</i>	<i>torta</i> ‘acció de tòrcer-se’ (<i>torta de peu</i> ‘el fet de tòrcer-se el peu’, doc. oral, Lleida, primer semestre del 2005)
<i>tossir</i>	<i>tossit tossida</i>	<i>tossida</i> ‘acte de tossir; estona de tossir’
<i>trametre</i>	<i>tramès tramesa</i>	<i>tramesa</i> (<i>Encarrega la tramesa de paquets</i>)
<i>treure</i>	<i>tret treta</i>	<i>treta de neu</i> (RULL 2007c) (Andorra)
<i>venir</i>	<i>vingut vinguda</i>	<i>vinguda</i> ‘fet de venir’ (<i>La notícia de la vinguda del Marc va alegrar-nos</i>)
<i>veure</i>	<i>vist vista</i>	<i>vista</i> ‘visió; capacitat de veure’

En tot cas, caldria puntualitzar que convé distingir entre l’habilitació com a substantiu del participi de passat en femení i una cosa diferent, per bé que relacionada, que és l’existència d’un sufix *-ad+F* amb diversos valors (CABRÉ I CASTELLVÍ 1992a), que s’adjunta a substantius:

- [14] ‘acció pròpia d’una [persona]’

alcaldada
cacicada
rucada
poca-soltada

- [15] ‘cop donat amb un [estri] o amb una [part del cos]’

bastonada
martellada
garrotada
colzada ‘cop pegat amb el colze’
panyada (forma valenciana i eivissenca de *pinyac* o *cop de puny*)

- [16] ‘cop rebut a una [part del cos]’

panxada ‘acció de llançar-se planament a l’aigua’
clatellada
bescollada
galtada

- [17] ‘gran menjada d’un [plat] o d’un [menjar]’

baldanada ‘gran menjada de baldanes’
calçotada
costellada
mariscada
sardinada
xatonada

[18] ‘element lingüístic propi d’un altre [idioma]’²⁶
castellanada
catalanada
italianada

[19] ‘gran quantitat d’una [cosa]’
cabellada ‘cabellam’
calorada ‘molta calor’
fumada ‘molt de fum’
cotxada ‘munt de cotxes’

[20] ‘capacitat d’un [recipient]’ (també en masculí)
cabassada o *cabassat* ‘el que cap en un cabàs’
bossada ‘el que cap en una bossa’
cistellada ‘el que cap en un cistell’
cullerada ‘el que cap en un cullera’
faldada ‘el que cap a la falda (replegant la roba)’
gerrada ‘el que cap en un gerro’

Aquest sufix prové de l’habilitació de la terminació del participi de passat en femení de la I conjugació; és a dir, el segment /áda/ que trobem en nombrosíssims substantius d’acció i efecte (participis de passat de la I conjugació habilitats) ha esdevingut un sufix (RULL 2001; 2004: 39-40).

El procés de creació del nou sufix seria aquest: un cop identificat el segment /áda/ com a ‘acció’ (tinguem en compte que la majoria de verbs són de la I conjugació, que tot verb nou pertany a aquesta conjugació i que l’habilitació del participi de passat en femení com a substantiu és un dels recursos més rendibles per a nominalitzar), es converteix automàticament en un afix que dona existència a molts substantius amb el significat d’‘acció’. La similitud semàntica dels substantius d’acció i efecte obtinguts per habilitació del participi de passat en femení hi ha ajudat.

El nou sufix *-ad+F* té tanta força que el Termcat (1992*d*) va aprovar el terme *batada* ‘cop de bat (en beisbol)’, malgrat que el verb és *batre* (‘pegar un cop a la pilota amb el bat’; esp. *batear*).²⁷ Es pot explicar *batada* com un derivat de *bat* amb el sufix que indica ‘cop fet amb un [estri]’. Semblantment, i sense sortir del món dels esports, tenim *sacada*, substantiu d’acció i efecte de *sacar* ‘servir una pilota’, usual en la llengua parlada però no recollit en els diccionaris de referència (DIEC2, GDLC, GD62), tot i que aquests diccionaris consignen *sacar*.

D’altra banda, es podria plantejar si no hi ha verbs latents com *alcaldar*, *rucar* o similars (CABRÉ I CASTELLVÍ 1992*a*). En aquest cas creiem que es tracta d’un nou sufix més que no pas d’un procés de designació d’acció amb verbs latents.

²⁶ En competència amb *-ism*, si bé amb repartiment de funcions: *-ism* és tècnic i *-ad+F* és col·loquial (cf. *castellanisme* vs. *castellanada*).

²⁷ En una cerca a Internet a través del cercador Google, hem comprovat que *batada* s’usa força.

3.4. Selecció per morfologia o sintaxi

3.4.1. Selecció per subconjugació en la III conjugació

Hem comprovat que els verbs de la III conjugació tenen un comportament diferent segons la subconjugació (pura o amb extensió) pel que fa a la nominalització amb l'habilitació del participi de passat. Els verbs de la III conjugació purs tenen el participi de passat habilitat com a recurs més habitual per a nominalitzar (RULL 2004: 47):

- [21] *una dormida* (*ell dorm*)
una sortida (*ell surt*)
una tossida ‘ratxa de tos’ (*ell tus*)
l'eixida (*ell ix*)
una cruixida (*això cruix*)
una munyida (*ell muny*)
una cosida ‘acció de cosir’ (*ell cus*)
la fugida (*ell fuig*)
la recollida selectiva (*ell recull*)²⁸
l'omplida ‘acció d'omplir quelcom’ (*ell omple*)
l'oberta ‘obertura’ (*ell obre*)
la mort ‘acció de morir’ (*jo moro* o *jo muir*)²⁹
una escopida (*ell escup*)
una sentida (*ell sent*)

Això els distingeix dels que tenen extensió, que solen recórrer al sufix *-ment*:

- [22] *encarir* *encariment*
enfortir *enfortiment*
enriquir *enriquiment*

però: *aclarida* (d'*aclarir amb aigua*; en canvi, *aclariment d'una qüestió*)

Això no vol dir que un verb d'aquest tipus no pugui recórrer a algun altre recurs, com és el cas de la sufixació amb *-ment* (que és el més recurrent [veg. cap. *Sufixació*]). Així, tant podem dir *acollida* com *acolliment* —i ara deixem estar possibles especialitzacions semàntiques que pugui haver-hi—. També tenim *sentida* i *sentiment*, amb sentits diferents.

²⁸ Com se sap, el verb *collir* és pur (*jo cullo*). Quan a aquests verbs purs se'ls adjunten prefixos, popularment s'han conjugat, en alguns indrets, com si tinguessin extensió: *reculleixo* (PEREA 2002: 622). Però antigament —i normativament— és *recullo*.

²⁹ A molts indrets —com el Priorat, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta—, *mòric*, com *òbric* (MOREY [et al.] 1995: 361); cf. tortosí *no et mòrigues, no òbrigues*. Cal considerar que *mòric* i *òbric* tenen de morfema de persona ø; en d'altres indrets la persona 1 del present d'indicatiu és *mòrigo* i *òbrigo*.

Els verbs que, tot i tenir modernament extensió, antigament no la tenien, actuen igual:

- [23] *parida* (ant. *jo paro*; mod. *jo pareixo*)
mentida (segons la norma pot ser tant *jo mento* com *jo menteixo*)
ferida (ant. *jo fero*; mod. *jo fereixo*)

Paral·lelament, els verbs que, tot i tenir extensió en alguns dialectes, en d'altres (generalment., tortosí, valencià, alguerès i balear) són purs, actuen igual.³⁰

- [24] *llegida* (tort. *jo lligo*, que *ells llisquen*; central *jo llegeixo*, que *ells llegeixin*)
fregida (tort. *jo frijo*; central *jo fregeixo*)
tenyida (tort. *jo tino*; central *jo tenyeixo*)
rostida (tort. *ell rust la carn*; central *ell rosteix*)
afegida o *afegiment* (tort., bal. *jo afijo*; central *jo afegeixo*)
vestida (tort. *jo visto*; central *jo vesteixo*)

Blasco fa veure algunes diferències dialectals en verbs de la III conjugació, que resumeix el comportament del català en general pel que fa a aquests verbs:

“L’infisso incoativo manca in alcuni vb. delle classi III-IV lat. in algh. tratto arc. condiviso dal bal. e parzialmente del val.. Quanto a queste forme arc., esse si viscontrano in algh. non di rado accanto a varianti provviste di suffisso incoativo in vb. nei quali il cat. lett. non no conosce. Si notino le seguenti 1. pers.:

(FRIGERE):	bal., algh.	«frig»	cat.	«fregeixo»
(LEGERE):	bal., algh.	«llig»	cat.	«llegeixo»
(TINGERE):	bal., algh.	«tino»	cat.	«tenyeixo»
(BATTUERE):	bal., algh., val.	«bateix»	cat.	«bat(o)»
(SEGUIRE):	algh.	«síguir»	cat.	«seguir» INC
(FONDERE):	algh.	«fundéix»	cat.	«fonc»
(SENTIRE):	algh.	«sentéix»	cat.	«sent(o)»”

(BLASCO 1984: 141)³¹

³⁰ La informació sobre l’extensió optativa dels verbs de la III conjugació l’hem tret de Beltran (1986: 41), que dona compte del tortosí; Moll (1968), que dona compte del balearic; Morey [*et al.*] (1995), que dona compte del balearic; Blasco (1984), que dona compte de l’alguerès, i Valor (1984), que dona compte del valencià. Curiosament, Perea (2002: 622, n. 11) només parla de verbs que en balearic no tenen extensió (*tenyir*, *vestir*, *teixir*, *llegir*, etc.), sense esmentar que en valencià i tortosí aquests mateixos verbs es comporten de manera molt semblant.

³¹ En alguerès hi ha extensió fins i tot a la I conjugació, amb *-ej-* (/d?/) (PEREA 2002: 597-598 i 601; ROVIRA 1993). Així, el verb *odiar* es conjuga *jo odieig*, *tu odieges*, *ell odieja*, *nosaltres odiem*, *vosaltres odiau*, *ells odiegen* (indicatiu) i *jo odiegi*, *tu odiegis*, etc.

3.4.2. Selecció per intransitivitat

La sintaxi també pot ser un element determinant en l'elecció del participi de passat com a substantiu d'acció i efecte d'un verb. Tal com fa notar Rigau (1990: 10), els verbs inacusatius solen tenir, com a substantiu d'acció i efecte, el participi de passat habilitat en forma femenina:

[25]	<i>arribar</i>	<i>arribada</i> (<i>L'arribada de les orenetes</i>) (RIGAU 1990: 10)
	<i>caure</i>	<i>caiguda</i> (<i>La caiguda de l'euro</i>)
	<i>florir</i>	<i>florida</i> (<i>La florida dels castanyers</i>) (RIGAU 1990: 10)
	<i>morir</i>	<i>mort</i> (<i>La mort ens arriba a tots</i>)
	<i>créixer</i>	<i>crescuda</i> (<i>Quina crescuda que has fet!</i>)
	<i>venir</i>	<i>vinguda</i> (<i>La vinguda dels turistes farà bé al poble</i>)

També hem observat que altres verbs intransitius, com els verbs meteorològics, nominalitzen de la mateixa manera:

[26]	<i>ploure</i>	<i>ploguda</i> (<i>Va fotre una ploguda tan forta que es van inundar els baixos</i>)
	<i>nevar</i>	<i>nevada</i> (<i>Les nevades són bones per a les pastures</i>)
	<i>ventar</i>	<i>ventada</i> (<i>Una ventada s'endugué tots els papers</i>)

En conseqüència, es pot considerar que la intransitivitat fa tendir a l'elecció del participi de passat com a substantiu d'acció i efecte.³²

3.5. Ús: tècnic o col·loquial?

Contradictòriament, els experts han qualificat aquest recurs a vegades com a apropiat per al llenguatge tècnic (RIERA 1993) i a vegades com a poc apropiat per a aquest registre; Marquet (1984: 55) sosté que “té un caràcter més popular” i Badia i Margarit (1991: 37) afirma que en algun cas és sentit com a vulgar. Sabem que és un recurs propi de la llengua parlada, que és molt viu —i, per tant, té una gran capacitat productiva— i sovint té un deix de col·loquialitat (per exemple, tot i que el substantiu d'acció i efecte d'*infectar* és *infecció*, forma adequada al registre tècnic, popularment es pot dir *Quina infectada!* quan volem destacar-ne la importància). Això ha fet que algun es pogués considerar com a *no propi* del llenguatge científic i tècnic (pel al qual caldria reservar, doncs, els sufixos *-ció(n)*, *-atg* i *-ment* [veg. cap. *Sufixació*]).

Però hi ha autors que advoquen perquè es faci servir en la creació de terminologia nova. Aquest posicionament es basa fonamentalment en dos factors. El primer, menys

³² Segons alguns sintactistes, la inacusativitat no pot considerar-se ben bé un cas d'intransitivitat. Tanmateix, les anàlisis tradicionals sí que consideren intransitius els verbs inacusatius. No entrem a discutir aquesta qüestió, ja que, per l'objectiu del nostre treball, només ens interessa destacar la preferència de verbs sense complement directe per l'habilitació del participi de passat.

important, és que si es tracta d'un recurs que permet crear neologia i que té una forta vitalitat en català, cal aprofitar-lo. El segon, més important, és que amb l'adpoció d'aquest recurs es podria posar en circulació propostes neològiques que substituïssin formes masculines, considerades castellanismes (més avall en parlem).

3.6. L'afix augmentatiu *-ar*

Els mots que terminen en /ad/+F poden rebre l'afix augmentatiu *-ar* (posat abans del segment /ad/). Així, aquest afix s'adjunta als substantius que, amb uns determinats trets semàntics, tenen o bé el sufix *-ad+F* o bé són participis de passat habilitat en forma femenina:

- [27] *bufarada*
buidarada 'buidada grossa'
cagarada
esclatarada 'cop violent que es dona algú al caure'
fartarada 'fartada grossa'
gitarada
pixarada (o *pixarrada*)³³
suarada 'suada grossa'

- [28] *bafarada*
cabellarada 'molt de cabell'
flamarada 'molta flama'
fumarada 'molt de fum'
merderada 'molta merda'
platarada 'molts plats' o 'plat molt ple'

L'afix *-ar*, de fet, el trobem en altres contextos. Així, del mot *fullaca* (o *fullac*) 'fulles seques caigudes', tenim *fullaraca* (que, de fet, en algunes contrades és l'única forma que se sent). Hi pot haver altres aspectius, com ara *-usc* i/o *-ot*: *nevuscadot* o *nevadota* (DCVB, localitzats a Ripoll) volen dir 'nevada poc consistent, curta'.

Val a dir que mots com *bufarada*, *pixarada*, *buidarada*, *suarada*, etc., podrien explicar-se per adjunció d'un sufix *-ad+F* a l'infintiu (amb morfema *-r*). De fet, si *bufada*, *pixada*, *buidada* i *suada* són habilitacions del participi de passat, es fa difícil considerar la possibilitat que es pugui col·locar un afix *-ar* augmentatiu, precisament perquè no es col·loca entre una base i un sufix, sinó a l'interior de la base. Ara bé, *bufarada* i la resta poden explicar-se també per analogia amb *platarada* i anàlegs: la semblança formal ajudaria a acostar els participis de passat habilitats als mots amb el sufix *-ad+F*.

³³ La forma *pixarrada* pot ser un encreuament entre *pixarada* i el sufix augmentatiu *-arr* (el que veiem en mots com *cotxarro*, *donarra*, etc.).

3.7. Ús del masculí

Marquet i altres autors consideren que l'ús del participi de passat en masculí com a substantiu d'acció no és genuí en català, sinó que és un calc de l'espanyol:

“Hi ha un cas de calc del castellà, no prou estudiat encara, però que afecta una sèrie de termes tècnics molt corrents, i que és l'ús abusiu de participis passats convertits en substantius masculins per a indicar l'acció d'un verb. Aquest és el cas de mots com *centrifugat*, *esbandit*, *rentat*, *premsat*, *fresat*, *mandrinat*, *mecanitzat*, *torrat*, etc., que no creiem que siguin gens genuïns en català, i que fóra millor, sens dubte, de fixar-los d'una altra manera més d'acord amb el geni de la llengua (i fer així *centrifugació*, *esbandida*, *rentada*, *premsatge*, *fresatge*, *mandrinatge*, *mecanització*, *torrefacció*, etc.). Cal dir per això que, si bé no és usual en català l'ús del participi masculí per a fer substantius, sí que ho és en la forma femenina, com ho prova l'existència de molts mots corrents de la llengua popular: *berenada*, *menjada*, *dormida*, *caminada*, *ensabonada*, *enredada*, etc. Caldria estudiar aquest punt de la formació de substantius a fi de tenir-ho en compte a l'hora de fixar mots nous corresponents a noms d'operacions tècniques.” (MARQUET 1977: 260)

“Un cas ben clar és el dels termes en *-at* emprats per a designar noms d'operacions tècniques: *rentat*, *pentinat*, *premsat*, *mecanitzat*, etc., o anàlegs: *esbandit*, *batut*, etc., que corresponen de fet a les formes masculines del participi passat. Doncs bé, en català no és genuí l'ús d'aquests termes amb el sentit d'acció sinó només d'efecte o resultat. L'ús d'aquests termes és un cas de calc claríssim del castellà; en català caldria formar aquests termes mitjançant els sufixos propis de la llengua per a la formació de substantius a partir de verbs: *-ment*, *-ció*, *-atge*, *-dura*, *-ància*, etc. o bé emprar el femení *-ada*, ben genuí però que té un caràcter més popular.” (MARQUET 1984: 55)

“Un altre cas és els mots d'operacions tècniques en *-at* (o anàlegs en *-ut*, *-it*), fets per imitació descarada del castellà i que apareixen en una gran quantitat de casos, mentre que el català històricament no ho ha fet mai així. N'hi ha moltíssims: *rentat*, *pentinat*, *premsat*, *mecanitzat*, *centrifugat*, *esbandit*, *batut*, etc. En català només hi ha derivats així per a referir-se a resultats del verb, no a accions (ni per tant tampoc a operacions tècniques, que semànticament són sempre accions): *congelat*, *precipitat*, *filtrat*, *laminat*, *cromat*, *extret*, *embotit*, *rostit*, *batut*, etc. Això és difícil de justificar aquí, però queda molt clar en un treball nostre encara no publicat. [Nota a peu de pàgina: *Els sufixos de les operacions tècniques*. ICE/UPC, Barcelona, 1985.] Les conclusions d'aquest treball poden ésser resumides així:

- 1) No hi ha en català antic cap exemple de terme en *-at* per a designar noms d'operacions tècniques.
- 2) La llengua genuïna no ha fet tampoc mai en cap època derivats d'aquest tipus.
- 3) El sufix anàleg d'aquest *-at* només existeix en castellà, *-ado*, però el sufix equivalent en les llengües restants no és mai emprat per aquestes en casos semblants.
- 4) En cap llengua no hi ha sufixos específics pre a designar operacions tècniques, sinó que es fan servir els sufixos generals de la llengua per als noms d'accions.
- 5) La llengua actual parlada no fa mai mots en *-at* per a noms d'accions; els existents en *-at* corresponen sempre a tecnicismes moderns sense cap tradició i formats en una època de tota influència del castellà antic. En canvi si [sic] que són usuals els noms en *-at* per a referir-se al resultat de l'acció. D'altra banda, són ben populars els noms d'acció designats amb el sufix femení *-ada*.

Cal formar, doncs[,] els noms de les operacions tècniques —tal com fan totes les llengües, tret del castellà— mitjançant els sufixos generals corresponents als noms d'acció, que són comuns a totes les llengües: *-ment*, *-ció*, *-atge*, *-dura*, *-ància/ança*, etc.” (MARQUET 1993: 277-278)

“Sufixos **-ment**, **-ció**, **-atge**, **-dura**, **-ància** · Aquests sufixos s'utilitzen en català per a la formació de substantius, a partir de verbs que designen operacions tècniques, amb sentit d'acció. En català no és genuí el sufix d'*-at* en aquest sentit; cal reservar-lo per formar termes amb el sentit d'efecte o resultat d'alguna cosa.” (*Guia lingüística pràctica* 1996)

“L’argumentació de Lluís Marquet, basada en l’estudi de la tradició lingüística catalana sobre la formació de noms d’operacions tècniques i en la comparació d’altres llengües, demostra que, efectivament, els noms terminats en *at* (participis masculins habilitats com a noms) emprats amb aquest significat són castellanismes. [...] [L]a seva tesi ha estat acceptada pels tractadistes i els autors de diccionaris i avui es tendeix a bandejar els mots en *-at* (ens referim sempre al significat d’operació tècnica, no al significat de resultat d’una operació tècnica) per derivats en *-atge*, *-ció*, *-ment*, *-ura*, per participis femenins habilitats (en *-ada*, *-ida*), etc.” (RUAIX 1994: 53-54)

De fet, Fabra ja alertava que, en català, l’ús del participi de passat habilitat en masculí no era tan corrent en comparació amb l’espanyol, i que per això algunes formes en masculí eren degudes a la interferència de l’espanyol:

“En cambio [en comparació amb el participi de passat en femení], los sustantivos abstractos de igual forma que el masculino del participio pasado son menos numerosos que en castellano; así, á los derivados en *-ado* empleados para designar operaciones técnicas, tales como *forjado*, *laminado*, *lavado*, etc., opone el catalán derivados en *-atge*: *forjatge*, *laminatge*, *lavatge*, etcétera [Cp. *forgeage*, *laminage*, *lavage*] (aunque, por influencia del castellano, se dice también *forjat*, *laminat*, *lavat* etc.” (FABRA 1912: 247)

Això ha fet que, en la conformació de la terminologia tècnica, hom hagi optat per potenciar altres recursos, com ara el sufix *-atg*. En la lexicografia catalana trobem un testimoni revelador sobre l’actitud dels responsables lingüístics. Ramon Aramon, a la introducció del *Diccionari de la llengua catalana* de l’Enciclopèdia Catalana, explica que

“Han estat reduïts a uns límits convenients els noms d’acció o d’operació tècnica en *-at*, substantivació de participis de passat, dels quals hom tendia, per influència del castellà, a fer un ús abusiu.” (ARAMON 1982: 10)

Hi ha altres autors, però, que no consideren encertat aquest posicionament. Badia i Margarit (1991) sosté que els substantius d’acció i efecte en *-at* són vàlids en català, i afirma que les reticències a admetre’ls són degudes a la hipercorrecció:

“En diverses ocasions ha existit la temença que aquest procediment per a designar l’acció verbal mitjançant l’habilitació com a substantiu del participi del verb corresponent no fos un castellanisme. També ha sorgit, ací, doncs, la por de sempre. ¿Potser per què, durant anys, proscriu tots els anuncis en català, només teníem notícia del «lavado» de cotxes així, dit en castellà —del qual la traducció *rentat* seria un calc? [...] Aquesta prevenció existia —existeix encara—, car és instintiva i sistemàtica. Per això en dic «la por de sempre». [...] No cal témer els assalts del castellanisme per aquest costat, car l’habilitació de participis és un procediment propi i característic de la llengua catalana per a crear noms postverbals d’acció. En conseqüència, tenim expedida una via de formació de mots que obre unes àmplies possibilitats d’aplicació a moltes [*sic*] verbs que fins ara no s’hi havien manifestat propensos, i que és sentida viva i pregonament popular. Sobretot voldria insistir a dissipar que aquesta via sigui tributària del castellà. És un dels casos, no molt abundosos, en què un procediment gramatical viu i popular no és una transposició de la poderosa llengua oficial. El postverbal *llegida* (emprat sovint en comptes de *lectura*) difícilment podria ésser provocat per un inexistent «leída» en castellà. El mot «redactado», que fou emprat al Congrés dels Diputats de Madrid per una alta personalitat política de Barcelona i que suscità comentaris irònics a la premsa castellana, era un calc del

català *redactat* ('acció de redactar, el text redactat'), ben corrent en el català dels nostres dies. Vull afegir que el meu propòsit ací no és de defensar que *llegida* i *redactat* siguin millors que *lectura* i *redacció* respectivament, sinó que, quan els dos mots nous apareixen —i per una raó o altra deuen haver aparegut—, no ho fan per castellanisme, ho fan per un procediment gramatical no contaminat. Una petita reflexió sobre les dades aplegades i comentades fins ací il·lustra la tendència del català dels nostres dies a incrementar i desenvolupar els noms postverbals d'acció, a base del participi (masculí i femení) del verb en qüestió, tant si aquests noms nous coincideixen amb llurs paral·lels castellans com si no hi tenen res a veure. Aquesta darrera observació resta justificada per la reticència de diversos lingüistes i gramàtics davant la difusió dels noms d'acció, que alguns relacionen amb la propagació d'altres trets del català modern justament titllats de castellanismes. En efecte, atès que la majoria dels defectes del català d'avui s'expliquen perquè el castellà s'hi imposa i el contamina amb peculiaritats que no són genuïnes d'aquell, hi ha qui creu —per un raonament fàcil i comprensible, però no forçosament probatori— que tot allò que és nou en català ha de provenir del castellà, i, per tant, ha d'ésser rebutjat, o, si més no, ha d'ésser posat en quarantena. Els gramàtics tenen por, i se'n defensen posant-se en principi en contra de totes les innovacions que s'insinuen en la vida de la llengua, sense pensar que així poden eixalar-la perillosament i, per tant, fer-la quelcom estagnant. Tanmateix, el que pot ocórrer en aquestes situacions és que la llengua catalana assenyali el seu futur, a base de desenvolupar amb força uns gèrmens que en realitat ja es troben continguts dins la seva mateixa estructura. Davant aquesta possibilitat, l'actitud de resistència no sembla la més adequada [...]. Això és el que penso que ha passat i passa en la formació de noms postverbals d'acció. Que aquests es poden basar en els participis, masculins o femenins [...], posant en marxa mecanismes lingüístics potencials, penso que, vistes totes les consideracions precedents, no en podem dubtar. Justament la llengua n'activa i n'estén les possibilitats. El fenomen és genuí en català. Tant, que no són pocs els postverbals de nova formació que, mirats des de l'angle del castellà, o no hi existeixen o hi sonen com a catalans.” (BADIA I MARGARIT 1991: 23-25 i 34-35)³⁴

La posició de Badia i Margarit és coincident amb la d'algun altre autor; és el cas del Grup d'Estudis Catalans (1992: 206), que denuncia que el DLC2 “reemplaça sistemàticament” alguns mots amb *-at* que incloua el diccionari de Pompeu Fabra per mots amb *-atg* o *-ment*. Segons aquest grup d'autors, l'esmentat reemplaçament és “en alguns casos raonable; en altres no” i, per això, com Badia i Margarit, creuen que el nou diccionari normatiu (el que seria el DIEC1) havia de mantenir les formes en *-at*. Marvà (1934: 324) també dóna la terminació *-at* com a recurs per a formar operacions tècniques (*rentat*, *emmotllat*, *pentinat*), al costat d'altres recursos (com *-atg*). Igualment, el GDLC entra el sufix *-at*, el qual, en la seva accepció 2, és definit com a indicador d'operació tècnica de', i du els exemples *rentat* i *pentinat*.

Hi ha hagut autors que han qüestionat les apreciacions de Badia i Margarit (1991). En concret, Riera (1997) la contradia, i Ruaiix afirma textualment:

“Aquesta excepció [a l'acceptació de la proposta de Lluís Marquet], que realment ens fa estrany, és la d'Antoni M. Badia i Margarit, el qual [...] defensa la genuïtat dels postverbals en *-at* (significant acció o operació), amb uns arguments que no ens han pas convençut.” (RUAIX 1994: 53, n. 43)

Per tant, podem dir que hi ha dues posicions: una de més permissiva, encapçalada per Badia i Margarit i el Grup d'Estudis Catalans (encara que segurament

³⁴ L'autor continua amb *trobada* 'encontre', *tancada* i *sentada* (amb el sentit de 'protesta'), *pintada*, etc., als quals s'hi poden afegir el *redactat* —del qual ha donat compte abans— i *traïda* (que va emprar el president Jordi Pujol el 1998 parlant, davant de mitjans de comunicació, de *la traïda del agua* per un canal aragonesocatalà).

motivats, tots dos, per raons diferents); i una de més restrictiva, amb Marquet, Ruaix, Riera, etc.

Val a dir, però, que, a banda del debat normativista, es podria considerar que, en un determinat punt, no hi ha contradicció entre la postura de Badia i Margarit i la postura de Marquet, Riera i Ruaix. En efecte, Badia i Margarit afirma que l'habilitació del participi de passat és un recurs gramatical genuí i productiu; i Marquet, Riera, Ruaix, etc., reconeixen aquest fet, si bé recomanen d'usar el femení quan indica 'acció i el masculí quan indica 'efecte'. De fet, Badia i Margarit (1991: 33) afirma que la variant femenina (*afaitada* i *frenada*) pot servir per a indicar l'acció, mentre que la variant masculina (*afaitat* i *frenat*) indica la 'qualitat de l'acció' (*L'afaitat de la teva navalla és més fi que el de la meva; El frenat hidràulic és més segur i més ràpid*). Aquesta especialització semàntica aniria, en part, en la línia que hem apuntat.

La mateixa llengua ens dóna dades que permeten corroborar aquesta lectura integradora. Alguns exemples tradicionals del català tenen forma masculina, i per tant abonen la hipòtesi de Badia i Margarit; però, si ens hi fixem, bona part expressen resultats (hi ha exemples antics perduts que potser designen accions):

[29]	<i>acabar</i>	<i>acabat</i> (<i>Els acabats d'aquest pis estan força cuidats</i>)
	<i>acudir-se</i>	<i>acudit</i> (<i>Sap molts acudits</i>)
	<i>afegir</i>	<i>afegit</i>
	<i>apetir</i>	<i>apetit</i>
	<i>atemptar</i>	<i>atemptat</i>
	<i>batre</i>	<i>batut</i> 'batec de cor' (però <i>batuda</i> 'pallissa', 'acció de batre' i 'resseguiment d'un terreny buscant algú')
	<i>botir</i>	<i>botit</i> 'crescudat d'un riu'
	<i>brunyir</i>	<i>brunyit</i> 'acabat molt lluent d'un metall que s'obté fregant la superfície' (VJoi; aquest vocabulari ho distingeix de <i>brunyiment</i> 'acció de brunyir')
	<i>bullir</i>	<i>bullit</i> (<i>el bullit de l'olla = carn d'olla</i>)
	<i>comunicar</i>	<i>un comunicat</i>
	<i>constipar-se</i>	<i>constipat</i> (<i>Agafaràs un constipat!</i>)
	<i>contenir</i>	<i>contingut</i> 'allò que és contingut' (<i>El contingut d'aquest llibre és interessant</i>)
	<i>cuidar</i>	<i>cuidat</i> 'conjectura' (<i>cuidar</i> volia dir, abans, 'pensar'; d'aquí ve que avui tinguem el verb <i>descuidar-se d'alguna cosa</i> 'no pensar-hi' i que existeixi la dita <i>Més val cuidat de vell que saber d'home novell</i>)
	<i>decoure</i>	<i>decuït</i> 'acció de coure, decocció'
	<i>dictar</i>	<i>dictat</i>
	<i>dir</i>	ant. <i>dit</i> (mod. <i>dita</i> ; esp. <i>dicho</i>)
	<i>dujar</i>	<i>dujat</i> 'munt de cordes dujades'
	<i>embotir</i>	<i>embotit</i> (castellanisme reconegut i admès)
	<i>escórrer</i>	<i>escorregut</i>
	<i>escriure</i>	<i>escrit</i>
	<i>extreure</i>	<i>extret</i> (<i>Fes un extret d'aquest text</i>)
	<i>fer</i>	<i>fet</i> (<i>Va passar un fet lamentable</i>)
	ant. <i>forfer</i>	ant. <i>forfet</i> 'delicte' (tb. <i>forfeta</i>)

<i>gratar</i>	<i>gratat</i> ‘porció de pell, de terra, de paper, etc., on apareixen senyals d’haver-hi gratat’ (DCVB)
<i>llegar</i>	<i>llegat</i> ‘allò que s’ha llegat’
<i>matisar</i>	<i>matisat</i> ‘acabat mat d’un metall’ (esp. <i>mateado</i>) (CASTELLANOS [et al.] 1990)
<i>minvar</i>	<i>minvadet</i> ‘en el tèxtil, minvada’ (- <i>et.</i> : aspectiu)
<i>parir</i>	<i>el part</i> (i <i>parida</i> en figurat: <i>Quina parida has anat a dir!</i>)
<i>pecar</i>	<i>pecat</i> ‘el fet d’haver pecat’
<i>pentinar</i>	<i>pentinat</i> ‘manera de dur arranjats els cabells’
<i>posar</i>	<i>posat</i> ‘manera com hom posa’
<i>postular</i>	<i>postulat</i> ‘allò que es postula’
<i>preguntar</i>	ant. <i>preguntat</i> ‘pregunta’ (de fet, <i>preguntar</i> és un castellanisme)
<i>prenyar</i>	<i>prenyat</i> ‘embaràs, estat d’estar prenyada’
<i>preparar</i>	<i>preparat</i> ‘cosa preparada’
<i>refregir</i>	<i>refregit</i> (<i>Farem un refregit</i>)
<i>refredar-se</i>	<i>refredat</i> (<i>Agafaràs un refredat!</i>)
<i>regir</i>	<i>regit</i> ‘govern, acció de governar’
<i>replicar</i>	<i>replicat</i> ‘rèplica judicial; el fet de replicar’
<i>resultar</i>	<i>resultat</i> (<i>El resultat de tot això és que...</i>)
<i>rostir</i>	<i>rostit</i> (<i>Avui farem un rostit per dinar</i>) (designa, de fet, l’efecte)
<i>significar</i>	<i>significat</i> (<i>El significat de la seva acció</i>)
<i>sofregi(na)r</i>	<i>sofregi(na)t</i>
<i>succeir</i>	<i>succeït</i> ‘esdeveniment, cosa succeïda’ (= <i>succés</i>) (DLC3)

I els derivats per adjunció de prefixos forts d’*entendre*: *malentès* ‘el fet de no entendre’s dues o més persones’, *benentès* (usat en la locució *amb el benentès que...*) i *sobreentès* ‘allò que se sobreentén, que hom dóna per sobreentès’

A banda de tots aquests casos, en podem trobar d’altres de molt tradicionals, i que, per tant, no poden ser considerats castellanismes. Així, per exemple, el DLC3 entra *ensitjat* com a sinònim d’*ensitjament* (*l’ensitjat del gra*). Es tracta d’un verb tradicional i és improbable que es degui a l’influx espanyol. Altres exemples són *el llavorat*, *el planejat* i *el cimentat*, accions de l’ofici de boter, i que la GEC recull amb aquestes formes dins de l’article *boteria* —tot i que no tenen entrada pròpia—, també el substantiu *cantellejat* ‘operació de cantellejar’. Al costat d’aquests exemples, el català té algun cas de doblat masculí/femení:

- [30] *esgaiat* ‘manera de ser esgaiada una peça de roba’ (=‘resultat’) (DIEC2)
esgaiada ‘acció i efecte d’esgaiar’ (DIEC2)

Com s’explica que tinguem exemples tradicionals o antics d’habilitació de participi de passat en masculí i que avui considerem poc genuí aquest procediment? Podria ser que el participi habilitat en masculí fos possible en català en una determinada època; i que el català actual utilitzi només el participi habilitat en femení per a expressar ‘acció’ i el participi de passat en masculí per a expressar ‘efecte’. El fet és que el masculí no era estrany en català i que avui es reserva —i amb un ús més aviat discret— per a expressar el ‘resultat’ o un objecte que queda després de fer l’acció. Per això es

diu *un escrit* amb el significat ‘objecte resultant d’escriure’, però no pas amb el significat ‘acció d’escriure’.

A partir d’aquesta especialització semàntica que sembla que ha fet la llengua, autors com Marquet condemnen que s’usi el masculí per a noms d’operació tècnica (**el revelat*, **l’asfaltat*), ús que trobem en espanyol i que potser hem incorporat en català per la influència d’aquesta llengua. Però aquests mateixos autors consideren que, quan indica ‘resultat’, l’ús del masculí és admissible. Així, tenim *els acabats*, *el contingut*, *el recorregut* ‘espai recorregut’, *un escalat* ‘distribució en escala d’un resultat’, *damasquinat* ‘peça que resulta del damasquinatge’ (GD62), *el dujat* ‘conjunt de cordes dujades’, *l’ordit*, *el niquelat*, *l’abrillantat*, *l’estucat*, *el gravat*, *el laminat*, etc. (RIERA 1992: 113; 1996). Ruaix (1996: 91) afirma, al DAux, que *filtrat* “és correcte quan indica efecte (‘resultat d’una filtració’)”.

Fixem-nos, precisament, que els masculins en combinació amb *en-* que signifiquen ‘conjunt elaborat, format per un [material], amb un ús específic’ són reconeguts pels diccionaris:

- [31] *embigat* ‘conjunt de bigues’
encanyissat ‘superfície de canyes a mode de prestatge, de mur, etc.’
encasellat ‘conjunt de caselles’
encordat ‘conjunt de cordes’
engraellat ‘conjunt de graelles’
engravat ‘capa de grava d’un camí’
enllatat ‘conjunt de les llates damunt les quals descansen les teules’
enllistonat ‘plafó o cloenda formats per llistons juxtaposats’
enllosat ‘paviment fet de lloses’
enlluminat ‘conjunt de llums d’un lloc’
empedrat ‘terreny empedrat’
empostissat ‘conjunt de posts que conformen un cobert’
enrajolat ‘conjunt de rajoles d’un terra’

En tot cas, aquest grup d’autors critica que Badia i Margarit obri la porta a la possible admissió dels masculins per a designar una ‘acció’.

Resulta, doncs, que cada llengua romànica té la seva pròpia dinàmica —actual— a l’hora de triar entre la forma masculina i la femenina. Així, la tendència del grup gal·loromànic (com és el cas del francès) és agafar la forma femenina per a expressar ‘acció’ (i reservar el masculí per a ‘efecte’). El català, que pertany en part a aquest grup, agafa sobretot la forma femenina, per bé que trobem algun cas escadusser de masculí. En canvi, l’espanyol fa servir més aviat la forma en masculí per a expressar ‘acció’, especialment en verbs tècnics (per bé que no és impossible la femenina, sobretot en verbs populars):

- [32] CATALÀ
<i>cobrir</i>	<i>coberta</i>
<i>coure</i>	<i>cuita</i>
<i>davallar</i>	<i>davallada</i> (<i>La davallada dels tipus d’interès</i>)
<i>dormir</i>	<i>dormida</i> (<i>I quina dormida que has fet!</i>)

<i>eixir</i>	<i>eixida</i>
<i>esllavissar</i>	<i>esllavissada</i> ‘esllavissament’
<i>ferir</i>	<i>ferida</i>
<i>fondre</i>	<i>fosa</i> (<i>La fosa del formatge</i>)
<i>morir</i>	<i>la mort</i> (i <i>matada</i> figurat: <i>Quina matada!: el camí és terrible!</i>)
<i>moure</i>	<i>moguda</i> (<i>Quina moguda; va ser genial!</i>)
<i>oferir</i>	<i>oferta</i>
<i>patinar</i>	<i>patinada</i>
<i>pujar</i>	<i>pujada</i>
<i>rompre</i>	<i>rompuda</i> o <i>rota</i> ³⁵
<i>vessar</i>	<i>vessada</i> ‘vessament’

[33] FRANCÈS

<i>cuper</i>	<i>cupée</i> ‘tallada’
<i>fondre</i>	<i>fondue</i> ‘fosa’

[34] ESPANYOL (MASC.)

<i>ajustar</i>	<i>ajustado</i> (<i>El ajustado de las piezas</i>)
<i>asfaltar</i>	<i>asfaltado</i> (<i>El asfaltado de la calle</i>)
<i>embotellar</i>	<i>embotellado</i>
<i>encender</i>	<i>encendido</i> (<i>El encendido del pevetero</i> , TVE1, 13-8-2004, cerimònia inagural dels Jocs Olímpics d’Atenes)
<i>encolar</i>	<i>encolado</i>
<i>enfriar</i>	<i>enfriado</i> ‘operació tècnica de refredar alguna cosa’
<i>etiquetar</i>	<i>etiquetado</i> (<i>El etiquetado de la botella</i>)
<i>limpiar</i>	<i>limpiado</i> (<i>El limpiado de las piezas</i>)
<i>llamar</i>	<i>llamado</i> (=llamada, propi d’Amèrica)
<i>llenar</i>	<i>llenado</i> (<i>El llenado del depósito</i>)

³⁵ El GDLC entra *rota* i el defineix com a *rompuda*, tot localitzant-ho a Mallorca i Eivissa (zones on *rompre* s’usa en el llenguatge parlat, a diferència del Principat, que prefereix *trencar*). Aquesta és la definició de *rompuda* de l’esmentat diccionari:

rompuda *f* 1 1 Acció de rompre o de rompre’s; 2 l’efecte. 2 AGR 1 Acció de cavar profundament la terra per conrear-la. 2 Terra que ha estat rompuda per conrear-la.

Colomina (1985: 183-184) també fa notar que al su del País Valencià s’usa el participi *rot -a* (*camisa rota*, *braç rot* ‘braç trencat’, *cotxe rot* ‘que no funciona’, etc.). A la llista de correu *Zèfir* van aparèixer alguns missatges que donaven compte de l’especificació semàntica d’aquest mot:

“A Mallorca són freqüents els topònims encapçalats per *sa rota de...* Després de consultar amb alguns companys de feina que són de la Part Forana (tot el que no és Ciutat), sembla que a alguns pobles anomenen *rota* a qualsevol finca de fora vila, tengui o no terra conreada (que en seria l’acepció primigènia).” (Tomeu Riera [Mallorca], *Zèfir*, 19-9-2000)

“Que algun altre mallorquí em corregeixi si vaig errat, però pel record que tinc de certes passejades per Mallorca acompanyat de mallorquins de la terra, diria que *rota* no és de cap manera aplicable a qualsevol terreny rústic, sinó específicament al tros més dolent i pedregós —en general, garriga—, on, a còpia de rompre, s’obtenia alguna forma de terra aprofitable per un sistema o un altre.” (Ramon Torrents [Principat], *Zèfir*, 20-9-2000)

“Això que dius ja ho sabem tots. El que jo he dit és una curiosa acepció nova que he trobat entre alguns mallorquins, circumscrita només a determinats pobles.” (Tomeu Riera [Mallorca], *Zèfir*, 20-9-2000)

“Pot esdevenir-se que a fora de Mallorca s’usi el mot *rompuda* amb aqueixa acepció. De fet, és així: Empordà.” (Àngel Serra [Eivissa-Empordà], *Zèfir*, 20-9-2000)

<i>lustrar</i>	<i>lustrado</i>
<i>macitzar</i>	<i>macizado</i> (<i>Macizado de neumáticos</i> ; doc. en un camió per Barcelona, 18-6-2001)
<i>marcar</i>	<i>marcado</i> (<i>El mercado de la plantación</i>)
<i>matar</i>	<i>matado</i> ('assassinat', propi d'Amèrica)
<i>pedir</i>	<i>pedido</i> 'comanda, el fet de demanar una cosa, cosa demanada'
<i>repostar</i>	<i>repostado</i> (tot i que també pot ser <i>repostaje</i>)
<i>rezar</i>	<i>rezado</i> (sin. <i>rezo</i>) (DAut)
<i>scannear</i>	<i>scaneado</i> (<i>Scaneados de imágenes</i> ; rètol, Badalona, 1996)
<i>tapar</i>	<i>tapado</i> (<i>El tapado de la botella</i>)
<i>verter</i>	<i>vertido</i> 'vessament, abocament'

[35] ESPANYOL (FEM.)

<i>bajar</i>	<i>bajada</i>
<i>caerse</i>	<i>caída</i>
<i>medir</i>	<i>medida</i>
<i>mover</i>	<i>movida</i>
<i>salir</i>	<i>salida</i>
<i>subir</i>	<i>subida</i>
<i>volver</i>	<i>vuelta (a casa)</i> 'retorn, tornada'

L'ús del participi en masculí és un recurs habitual en espanyol fins al punt que moltíssima de la terminologia nova que apareix es fa amb aquest sistema, fins i tot sobreposant-se a possibles règims: *el digitalizado de imágenes* (en comptes de *digitalización*, que és el que esperàriem). En català, en la terminologia que arrela a la llengua general trobem molts tèrmins d'aquest tipus en masculí amb el sentit d'operació tècnica, els quals, al seu torn, tenen un equivalent espanyol formalment idèntic:

[36]	NO GENUÍ	GENUÍ	ESPANYOL	EXEMPLE
	<i>amassat</i>	<i>amassament</i>	<i>amasado</i>	
	<i>asfaltat</i>	<i>asfaltatge</i>	<i>asfaltado</i>	<i>L'asfaltat dels carrers</i>
	<i>assecat</i>	<i>assecatge</i>	<i>secado</i>	<i>L'assecat de raïm</i>
	<i>batut</i>	<i>batuda</i>	<i>batido</i>	<i>El batut de la llana</i>
	<i>buidat</i>	<i>buidatge</i>	<i>vaciado</i>	<i>Un buidat de dades</i>
	<i>bolcat</i>	<i>exportació</i>	<i>volcado</i>	<i>El bolcat de dades</i>
	<i>corbat</i>	<i>corbament</i>	<i>corbado</i>	<i>Fer corbats de portes</i>
	<i>desfangat</i>	<i>desfangament</i>	<i>desfangado</i> (DVi)	
	<i>desmentir</i>	<i>desmentiment</i>	<i>desmentit</i>	<i>[Acebes] va afirmar no haver-se cregut [...] el desmentit d'Arnaldo Otegi (Avui, 29-7-2004)</i>
	<i>dimensionat</i>	<i>dimensionament</i>	<i>dimensionado</i>	
	<i>embalat</i>	<i>embalatge</i>	<i>embalado</i>	
	<i>empaquetat</i>	<i>empaquetament</i>	<i>empaquetado</i>	
	<i>encolat</i>	<i>encolada</i>	<i>encolado</i>	
	<i>enrotllat</i>	<i>enrotllament</i>	<i>enrollado</i>	

<i>explosionat</i>	<i>explosió</i>	<i>explosionado</i>	<i>El explosionado del airbag</i>
<i>farcit</i>	<i>farciment</i>	<i>relleno -ado</i>	
<i>fos</i>	<i>fosa</i>	<i>fundido</i>	<i>La fosa de l'escena</i> ³⁶
<i>pintat</i>	<i>pintada</i>	<i>pintado</i>	<i>Piezas para el repintado</i>
<i>plotejat</i>	<i>traçatge</i>	<i>ploteado</i>	<i>Fem plotejats de plànols</i>
<i>premsat</i>	<i>premsada</i>	<i>prensado</i>	
<i>processat</i>	<i>processament</i>	<i>procesado</i>	<i>El processat de dades</i>
<i>raspat</i>	<i>raspadura</i>	<i>raspado</i>	
<i>redactat</i>	<i>redacció</i>	<i>redactado</i>	<i>El redactat de la llei</i>
<i>refinat</i>	<i>refinatge o -ment</i>	<i>refinado</i>	<i>El refinat del petroli</i>
<i>rentat</i>	<i>rentada</i>	<i>lavado</i>	
<i>revelat</i>	<i>revelatge</i>	<i>revelado</i>	<i>El revelat de fotos</i>
<i>sangrat</i>	<i>sagnament</i>	<i>sangrado</i>	<i>El sangrat del vi</i>
<i>subratllat</i>	<i>subratllament</i>	<i>subrallado</i>	
<i>traçat</i>	<i>traçatge</i>	<i>trazado</i>	
<i>trepitjat</i>	<i>trepig</i>	<i>pisado</i>	

El DLC3, a més, hi inclou *tallat* (forma preferent: *tallament*), per bé que en espanyol és *corte* (aquí, el que s'hauria manllevat és el sistema de formació de substantius d'acció i efecte que designen l'«operació tècnica»).

En català, doncs, les formes noves de participi de passat habilitat en forma masculina que indiquen operacions tècniques semblen, doncs, calcades de l'espanyol, llengua que ha mantingut intacta la possibilitat d'habilitar el participi de passat en forma masculina. Així, tenim:

[37]	<i>abrillantar</i>	<i>abrillantat</i> (<i>L'abrillantat de la xapa</i>)
	<i>amassar</i>	<i>amassat</i> 'acció d'amassar' (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 120)
	<i>cablear</i>	<i>cablajat</i> (<i>Fer el cablajat de la població</i>)
	<i>centrifugar</i>	<i>centrifugat</i> (<i>Ara la màquina fa el centrifugat</i>)
	<i>compactar</i>	<i>compactat de la terra</i> 'acció de compactar terra' (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 148)
	<i>enlluïr</i>	<i>enlluït de parets i sòls</i> 'acció d'enlluïr parets i sòls' (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 110)
	<i>esborrar</i>	<i>esborrat</i> (<i>L'home que impulsa, oficialitza i encarna l'esborrat sistemàtic de la memòria col·lectiva</i> ; Francesc-Marc Álvaro, <i>Els assassins de Franco</i> , 2005, pàg. 201)
	<i>escanejar</i>	<i>escanejat</i> (<i>L'escanejat d'imatges</i>)
	<i>explosionar</i>	<i>explosionat</i> (<i>L'explosionat de l'airbag</i>)
	<i>frenar</i>	<i>frenat</i> (<i>El sistema de frenat</i>) (també hem recollit, però, <i>sistema de frenada</i>)
	<i>modelar</i>	<i>modelat</i> 'acció de modelar' (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 148)

³⁶ El DMA entra *fosa*, que és la forma que hem de considerar correcta. De tota manera, els professionals del sector empren *un fos a negre*.

<i>netejar</i>	<i>netejat</i> (<i>El procés de netejar</i>)
<i>plotejar</i>	<i>plotejat</i> (<i>Fem plotejats de plànols</i>)
<i>rampinar</i>	<i>rampinat</i> ‘acció de rampinar’ (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 84)
<i>remolcar</i>	<i>remolcat</i> (<i>El remolcat de vehicles</i>)
<i>rentar</i>	<i>rentat</i> (<i>Túnel de rentat de cotxes</i>)
<i>sobreimpressionar</i>	<i>sobreimpressionat</i> (<i>El sobreimpressionat d’imatges</i>)
<i>semmar</i>	<i>sembrat dels cereals</i> ‘acció de sembrar cereals’ (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 84)
<i>visionar</i>	<i>visionat</i> (<i>Visionat de documents etnogràfics</i> , Universitat Oberta de Catalunya; <i>El visionat d’imatges</i>)
<i>vitriificar</i>	<i>vitriificat</i> (<i>El vitriificat no és segur per als residus nuclears; titular de l’Avui</i> , 11-1-2007) ³⁷
<i>tornejjar</i>	<i>tornejat</i> ‘acció de tornejjar’ (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 120)
<i>trepitjar</i>	<i>trepitjat</i> (malgrat l’existència de <i>trepig</i>)
<i>triturar</i>	<i>triturat de productes</i> ‘trituració’ (Joan Sanmartí i Joan Santacana, <i>Els ibers del nord</i> , 2005, pàg. 110)

D’altra banda, el DLC3, sense anar més lluny, recull tots aquests mots marcats com a castellanismes:

- [38] *apartat* ‘operació de posar a part; apartament’
arrebossat ‘arrebossada’
assecat ‘assecatge’
buidat ‘buidatge’
daurat ‘dauradura’
dividit ‘divisió’
embotit ‘embotiment’
empaquetat ‘empaquetatge’
encatifat ‘encatífament’
encolat ‘encolada’
envernissat ‘envernissament’
escaldat ‘escaldament’
esgrafiat ‘esgrafiadura’
estampat ‘estampació’
estucat ‘estucament’
frunzit ‘frunziment’
gravat ‘gravació’
laminat ‘laminatge’
lligat ‘lligatge, lligadura’
niquelat ‘niquelatge, niqueladura’
perxat ‘perxatge’
pintat ‘acció de pintar, pintada’

³⁷ Tanmateix, la notícia comença així: *La vitrificació de zirconi, una de les alternatives estudiades per emmagatzemar els residus nuclears més perillosos.*

premsat ‘premsatge’
raspat ‘raspament’
tallat ‘tallament’
tenyit ‘tenyiment’
tirat ‘tirada (d’una publicació)’
traçat ‘traçament’
tramat ‘tramatge’

Altres formes admeses pel DIEC1 són *revelat* ‘revelatge de fotografies’ i *prisat* ‘prisatge’; el DIEC2, però, només recull *prisat* i ha exclòs *revelat*.

S’observa, doncs, que en el sistema gramatical del català hi ha implantat el masculí per a expressar operacions tècniques (*L’apretat dels caragols*). Però segurament es tracta d’una influència de l’espanyol, com es pot veure en aquests casos de les conjugacions II i III, que només es poden explicar per una exposició perllongada dels qui diuen aquestes paraules a textos en espanyol:

- [39] *encurtit* (*L’encurtit de la pell*), per *encurtiment*
omplert (*L’omplert del dipòsit*; que apareix en un report tècnic d’IDIADA Automotive Technology, Baix Penedès, novembre del 2000), calc de l’espanyol *llenado* (*El llenado del depósito*)
encès (*L’encès automàtic de llums*)

3.8. Possibles confusions amb altres recursos

3.8.1. Casos que en espanyol tenen el sufix -t

En espanyol hi ha alguns mots en *-at* (i no en *-ad*):

- [40] *alegato*
mandato
asesinato

Martínez Celdrán (1975: 109) parla, en aquest cas, d’un sufix *-to*. Beniers (1977: 329) esmenta que els mots obtinguts amb aquest sufix (en concret, *mandato* i *asesinato*) són predominantment perfectius; és a dir, expressen una acció acabada, conclosa.

Ara bé: aquests mateixos mots, pel que fa al català, podem considerar-los habilitacions dels participis de passat, en la seva forma masculina:

- [41] *al·legat* ‘el fet d’al·legar alguna cosa’
assassinat

En el cas del mot *mandat* ‘conjunt d’obligacions dels representants polítics’ podem considerar-ho també habilitació del participi de passat, encara que el participi de passat de *manar* és *manat*. Per a explicar *mandat* podem recórrer a l’al·lomorfa d’arrel. Així, l’arrel d’aquest verb presenta l’al·lomorfa [*man*] per a usos verbals (*manar*, *mano*, *mani*, *manava*, *manaré*, i també altres mots de la mateixa família: *demanar*, *demanaré*, *encomanar*, etc.) i l’al·lomorfa [*mand*] per a usos nominals (*demanda* ‘acció de demanar’, *comanda* ‘acció d’encomanar’, *mandatari* ‘el qui mana’, etc.; però *manador*). El mot *mandat* pot ser considerat una forma participial però l’arrel té l’al·lomorfa d’ús nominal. Es pot considerar, doncs, que es reserva un al·lomorfa per a cada categoria gramatical, però que no és impossible que un mot en concret usi l’al·lomorfa que no li pertocaria.

3.8.2. El mot afegitó

D’altra banda, hi ha el mot *afegitó*, que podria semblar *afegit* (*Tot això són afegits que només desvirtuen l’original*) amb el sufix diminutiu *-ó(n)*. Aquesta hipòtesi pot estar motivada pel fet que el mot *afegitó* es defineix com a ‘cosa afegida a una altra, especialment si és de mida menor (per exemple, un text curt incorporat a un document)’. De tota manera creiem que en aquest mot hi ha el sufix nominalitzador *-ó(n)*, el mateix que trobem a *regó* o *escalfor*. El resultat d’ajuntar *afegi-* i *-ó(n)* seria *afegitó*, amb un so coronal sord [t] que faria les funcions d’interfix [veg. cap. *Sufixació*].

4. Habilitació del participi de present

El participi de present, amb el morfema *-nt* (que no s’ha de confondre amb el gerundi, que té la mateixa terminació³⁸) es fa servir com a adjectiu:

[42]	VERB (INF.)	PART. PRES.	EXEMPLE	GERUNDI
	<i>batre</i>	<i>batent</i>	<i>porta batent</i> ‘porta que es tanca sola’	
	<i>bullir</i>	<i>bullent</i>	<i>aigua bullent</i>	<i>bullint</i>
	<i>coincidir</i>	<i>coincident</i>	<i>idees coincidents</i>	<i>coincidint</i>
	<i>confluir</i>	<i>confluent</i>	<i>idees confluents</i>	<i>confluint</i>
	<i>convenir</i>	<i>convenient</i>	<i>allò convenient</i>	<i>convenint</i>
	<i>córrer</i>	<i>corrent</i>	<i>aire corrent</i>	<i>corrent</i>
	<i>creure</i>	<i>creient</i>	<i>un creient</i>	<i>creient</i>
	<i>cruixir</i>	<i>cruixent</i>	<i>galeta cruixent</i>	<i>cruixint</i>
	<i>decaure</i>	<i>decadent</i>	<i>una ciutat decadent</i>	<i>decaient</i> (va <i>decaient</i>)
	<i>dependre</i>	<i>dependent</i>	<i>oració dependent</i>	<i>depenent</i>
	<i>diferir</i>	<i>diferent</i>	<i>cases diferents</i>	<i>diferint</i>
	<i>diluir</i>	<i>diluent</i>	<i>líquid diluent</i>	<i>diluint</i>
	<i>dormir</i>	<i>dorment</i>	<i>la bella dormant</i>	<i>dormint</i> (està <i>dormint</i>)

³⁸ Confusió alimentada pel fet que la majoria de verbs són de la I conjugació, i en aquesta conjugació el participi de present i el gerundi coincideixen no tan sols en la terminació (*-nt*), sinó que també en la vocal temàtica (/a/): *cantant* o *preponderant* tant poden ser participis de present com gerundis dels verbs *cantar* i *preponderar*; aquesta confusió no es dona en verbs de la III conjugació. En anglès, el participi de present i el gerundi també coincideixen (terminació *-’ing*).

<i>edificar</i>	<i>edificant</i>	<i>ser una cosa poc edificant</i>	
<i>eixir</i>	<i>ixent</i>	<i>sol ixent</i>	<i>eixint</i>
<i>escaure</i>	<i>escaient</i>	<i>el mot escaient</i>	<i>escaient</i>
<i>escriure</i>	<i>escrivent</i>	<i>un escrivent</i>	<i>escrivint</i>
<i>excedir</i>	<i>excedent</i>	<i>excedents de gra</i>	<i>excedint</i>
<i>excel·lir</i>	<i>excel·lent</i>	<i>notícia excel·lent</i>	<i>excel·lint</i>
<i>exigir</i>	<i>exigent</i>	<i>persona exigent</i>	<i>exigint</i>
<i>fluir</i>	<i>fluent</i>	<i>matèria fluent</i>	<i>fluïnt</i>
<i>fondre</i>	<i>fundent</i>	<i>matèria fundent</i>	<i>fonent</i>
<i>incidir</i>	<i>incident</i>	<i>qüestió incident</i>	<i>incidint</i>
<i>influir</i>	<i>influent</i>	<i>persona influent</i>	<i>influint</i>
<i>moure</i>	<i>movent</i>	<i>bé movent</i>	<i>movent</i>
<i>obeir</i>	<i>obedient</i>	<i>xiqueta obedient</i>	<i>obeïnt</i>
<i>penedir</i>	<i>penitent</i>	<i>processó de penitents</i>	<i>penedint</i>
<i>plaure</i>	<i>plaent</i>	<i>ambient plaent</i>	<i>plaent</i>
<i>preferir</i>	<i>preferent</i>	<i>opció preferent</i>	<i>preferint</i>
<i>punxar</i>	<i>punxant (o punxent)</i>	<i>una agulla punxant</i>	<i>punxant</i>
<i>referir</i>	<i>referent</i>	<i>ser un referent</i>	<i>referint</i>
<i>regir</i>	<i>regent</i>	<i>la regent</i>	<i>regint</i>
<i>seguir</i>	<i>següent</i>	<i>diapositiva següent</i>	<i>seguint</i>
<i>sortir</i>	<i>sortint</i>	<i>el president sortint</i>	<i>sortint</i>
<i>urgir</i>	<i>urgent</i>	<i>qüestió urgent</i>	<i>urgint</i>
<i>venir</i>	<i>vinent</i>	<i>diumenge vinent</i>	<i>venint</i>
<i>viure</i>	<i>vivent</i>	<i>pessebre vivent</i>	<i>vivint</i>

El concepte de *participi de present* ha estat bandejat per la gramàtica descriptiva basada en la sincronia. De tota manera, hi ha raons per a tenir en compte l'existència d'un participi de present (fins i tot des de la sincronia, com intentarem fer veure). L'argument per a no tenir en compte el participi de present des d'un punt de vista sincrònic és que aquesta forma verbal impersonal no s'usa en cap locució verbal o temps compost (en combinació amb verbs com *haver*, *tenir*, *anar*, *ser* o *estar*), perquè justament és en aquests casos quan s'usen les formes verbals impersonals (infinitiu: *va fer*, *ha de fer*, *té de fer*, *va a fer*, *està per fer*; gerundi: *està fent*, *va fent*, *ve fent*; participi: *ha fet*, *està fet*, *és fet*, *té fet*). Ara bé, com a arguments a favor de considerar l'existència d'un participi de present en català n'hi ha tres:

1. El primer argument és semàntic: el significat d'aquest grup de mots té un deix clar de verb i de l'acció expressada per un verb: *sol ixent* 'sol que ix', *aigua bullent* 'aigua que bull'. Fixem-nos que no diem *sol eixidor* ni *aigua bullidora*, encara que el sufix *-or* permeti obtenir adjectius a partir de verbs més o menys amb el mateix significat.
2. El segon argument és sintàctic: els verboides no s'usen només en locucions verbals o temps compostos, sinó que poden aparèixer en la frase ocupant el lloc d'altres categories gramaticals: l'infinitiu en lloc d'un substantiu (*Fumar és dolent*, *Li agrada ballar*), el participi de passat en el lloc d'un adjectiu (*Estar mort* 'cansat', *Menjar un gelat*) i el gerundi en el lloc d'un adverbí (*Viatjar imaginant*). El participi de present també apareix en el lloc d'un adjectiu (*aigua bullent*, *sol ixent*, *cèl·lula dorment*, *producte tranquil·litzant*);

en aquest sentit, opera com les altres formes verbals impersonals. Si no s'usa en locucions verbals o temps compostos es pot explicar per defectivitat: seria una forma verbal impersonal que no s'utilitzaria per a les locucions verbals o temps compostos, però sí per als altres usos propis dels verboïdes (ocupar el lloc d'un substantiu, d'un adjectiu, d'un adverbi).

3. El tercer argument és morfofonològic. Si no es vol considerar l'existència del participi de present, aleshores cal considerar que hi ha un sufix *-nt* que permet adjectivar verbs. Ara bé, la pràctica totalitat de sufixos tenen entitat sil·làbica; és a dir, tenen una vocal. Per tant, es fa difícil considerar *-nt* un sufix. Si no és un sufix, aleshores què és? Ja hem vist que no podem considerar aquestes formes gerundis (*ixent* vs. *eixint*, *bullent* vs. *bullint*, *dependent* vs. *depenent*, etc., llevat que considerem que hi ha una al·lomorfa). Tampoc podem considerar que a *cantant* hi ha un sufix *-ant* (ara ja sí amb entitat sil·làbica), perquè aleshores cal considerar que hi ha un sufix distint a *dorment* (*-ent*), i això és contrari a l'economia descriptiva. La millor solució a aquest problema és considerar *-nt* un morfema d'una forma verbal impersonal (com *-r* de l'infinitiu, *-nt* del gerundi i *-d* o *-s* del participi; fixem-nos que, en tots els casos, no hi ha entitat sil·làbica). Aquesta proposta descriptiva permet resoldre l'existència de formes com *dorment*, *ixent* o *bullent*, amb *-e-* com a vocal temàtica tot i ser verbs de la III conjugació (amb *-i-*): el canvi de vocal és freqüent en la segona conjugació (*corriment*, *batiment* de *córrer*, *batre*).

Per tot plegat, es pot considerar que hi ha participi de present, forma que no s'usa per a locucions verbals o temps compostos.

Es pot habilitar el participi de present com a substantiu d'acció i efecte, tot i que és un recurs poc emprat. El gènere del mot sol ser masculí, però no és impossible que sigui femení (cas de *la resultant*):

[43]	<i>créixer</i>	<i>creixent</i> (masc.) 'augment de nivell de l'aigua' (<i>El creixent del riu</i>)
	<i>fendre</i>	<i>fenent</i> (masc.) 'fenedura o trenc natural en una roca' (DCVB; localitzat a l'Empordà)
	<i>jaure</i> o <i>jeure</i>	<i>jaient</i> (masc.) 'manera de jeure'
	<i>minvar</i>	<i>minvant</i> (masc.) 'minvada, minva de les aigües d'un riu' (DLC3) (<i>Cada estiu hi ha minvant</i>)
	<i>resultar</i>	<i>resultant</i> (fem.) 'allò que resulta d'una cosa, efecte de resultar, resultat' (<i>La resultant de tot això és que encara no hem superat els nostres rivals</i>)
	<i>sobrar</i>	<i>sobrant</i> (masc.) 'allò que sobra'
	<i>deixar</i>	<i>deixant</i> (masc.) 'solc que una nau o un altre mòbil deixa darrere seu a la superfície de l'aigua; rastre de llum, de fum, etc., que deixa un mòbil' ³⁹

³⁹ Encara podríem considerar *romanent* (masc.) 'allò que roman, que ha sobrat d'un pressupost'. De tota manera, pot ser simplement l'adjectiu —funció primera de tot participi de present—, i que, s'usa com a substantiu per tal com molts adjectius es poden habilitar com a tals (de *quantitat romanent* tenim *romanent*, com de *menjar gelat* tenim *gelat*).

El participi de present se'ns presenta com a una forma verbal polifacètica pel que fa a les habilitacions gramaticals. Així, també es pot utilitzar per a indicar 'manera de fer una cosa', 'lloc on es fa una cosa' i, en unes determinades construccions, 'moment en què es fa una cosa'; en tots tres casos, amb categoria gramatical substantiva:

- [44] *caure* *caient* 'manera de caure la roba, un vestit, etc.' i 'manera d'entonar una frase' (també l'expressió *caient d'ulls* 'manera d'abaixar la vista')
- cruixir* *cruixent* 'manera de cruixir, manera com cruix' (*El cruixent d'aquest gelat és frapant!*)
- [45] *baixar* *baixant* 'lloc per on algú o alguna cosa (com ara l'aigua) baixa'
- batre* *batent* 'lloc on bat el vent, la pluja, el sol, etc.'
- confluir* *conflent* 'lloc on conflueixen dos cursos d'aigua'
- fendre* *fenent* 'lloc per on es clivella quelcom'
- girar* *al girant* 'al punt on un camí, un riu, etc., fa volta' (DLC3)
- rompre* *rompent* 'lloc on trenquen les onades'
- saltar* *saltant* 'salt d'aigua, lloc per on salta l'aigua' (*Els saltants eren impressionants*)
- seure* *seient* 'lloc on hom seu'
- tombar* *tombant* 'lloc on tomba o gira un camí'
- trencar* *trencant* 'rompent' i 'camí que surt d'un altre'
- [46] *entrar* *a l'entrant de* 'en el moment d'entrar a' (DLC3) (també indica 'lloc')
- caure* *al caient de* 'a l'hora de caure (la tarda, tal hora, etc.)' (DLC3)
- girar* *girant* 'noviluni' (DLC3); *en un girant d'ulls* 'en un moment, en el lapse de temps en què es fa l'acció de girar els ulls' (DCVB) (*Tot se pot perdre en un girant d'ulls*)
- [*foscar*] *foscant* 'moment en què es fa fosc, crepuscle vespertí' (el DCVB porta expressions com *al foscant*, *al primer foscant*, *entre dos foscants* 'en fer-se de nit'; el DLC3 recull les dues darreres)
- tombar* *al tombant de* 'al punt horari de' (DLC3)

Fins i tot el mot *vivent* (masc.) significa, segons el GDLC, 'temps de vida d'algú fins al moment present o fins a la seva mort'; per tant, *vivent* significa 'el fet de viure'. El GDLC explicita que només s'usa "en certes construccions que constitueixen complements circumstancials", i posa com a exemples *Li van donar una renda per al seu vivent* i *Del meu vivent no havia vist mai una cosa igual*.